

ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ & ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Σίνα 4, 454 44 ΙΩΑΝΝΙΝΑ, Τηλ.: 26510 -74000 ΦΑΞ: 26510 -79286

Διαβάζεται από 2.000 Ζαγορίσιους στην Ελλάδα και σ' όλον τον κόσμο

ΕΤΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΠΡΩΤΟ

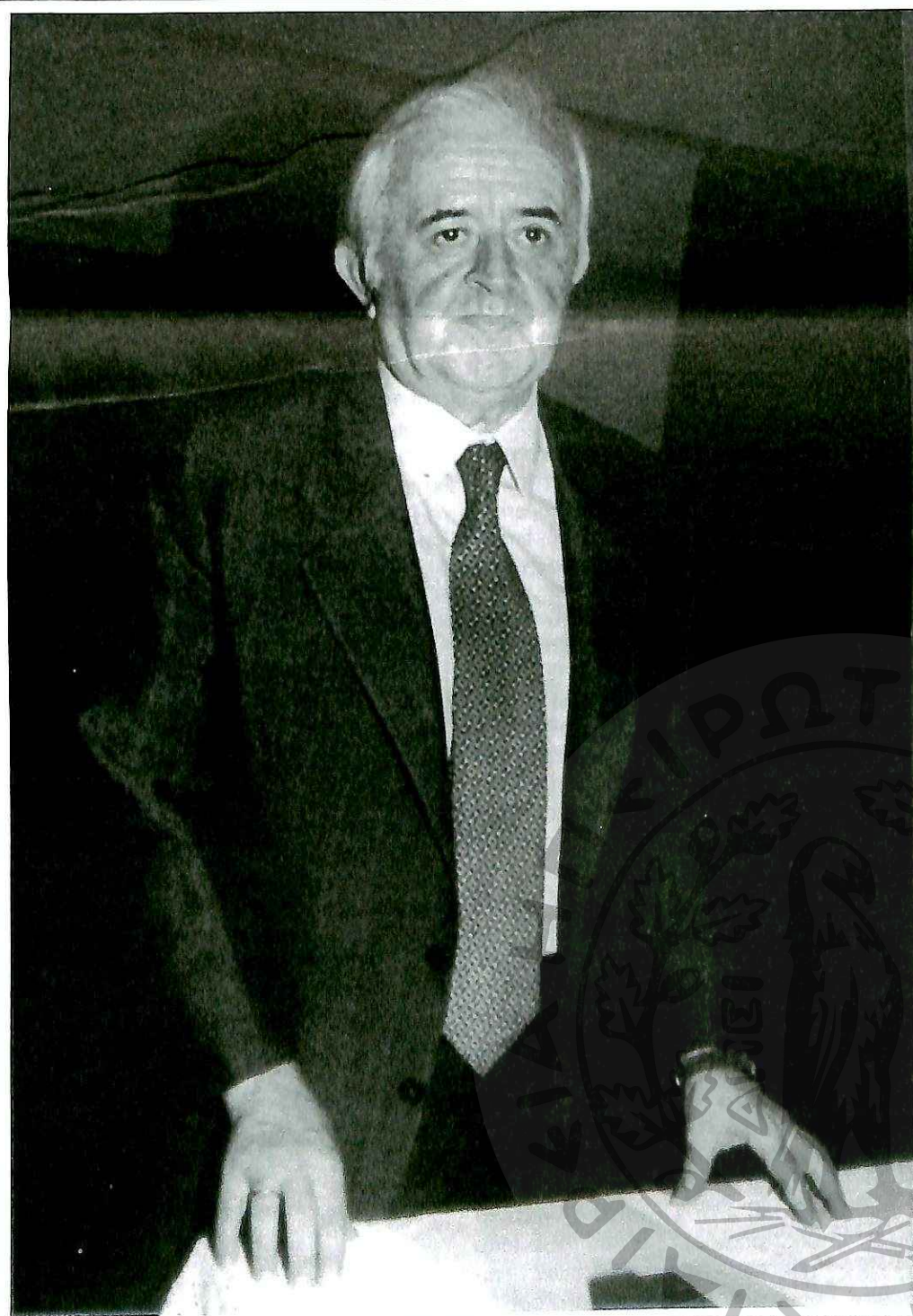
ΑΡΙΘ. ΦΥΛ. 363

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

2008

ΚΩΔΙΚΟΣ 2571

Αφιέρωμα στον ΑΓΓΕΛΟ ΚΙΤΣΟ

1934-2008

Γεννήθηκε το 1934. Τελείωσε τη Ζωσιμαία Σχολή και στη συνέχεια εισήχθη στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, από την οποία και αποφοίτησε.

Το 1960 προσλήφθηκε στο Εθνικό Ίδρυμα και τον επόμενο χρόνο του ανατέθηκε ο Τομέας των Προγραμμάτων Κοινοτικής Αναπτύξεως. Το 1974 ανέλαβε τη Δ/νση Πολιτιστικών Προγραμμάτων του ιδίου ιδρύματος, από το οποίο και συνταξιοδοτήθηκε.

Το 1971 εκλέχτηκε μέλος του Πολυμελούς Συμβουλίου του Ιστορικού Ιδρύματος του Ριζαρείου, στο οποίο η θητεία είναι ισόβια. Επίσης το 1991, που συστήθηκε το Ίδρυμα Αποκαταστάσεως Ομογενών εξ Αλβανίας (Ι.Α.Ο. Α.), από τον εφοπλιστή Γιάννη Λάτση, είναι μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του.

Και στα τρία παραπάνω Ιδρύματα, όπως και σε άλλους τομείς των ευρύτερων ενδιαφερόντων του έχει αναπτύξει πλούσια και δημιουργική δράση με εμφανέστατα αποτελέσματα προς όφελος του κοινωνικού συνόλου.

Αναλυτικότερα στο Εθνικό Ίδρυμα ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τη σχεδίαση και υλοποίηση προγραμμάτων τοπικής ανάπτυξης, κυρίως, στις περιοχές Θεσ/νίκης, Χαλκιδικής και Ευρυτανίας σε συνεργασία με την Αμερικανική Γεωργική Σχολή, το Γραφείο Κοινωνικών Υποθέσεων του ΟΗΕ, τον ΕΟΕΧ, την Οργάνωση CARE (Κέαρ) και Οργανισμούς, καθώς και με την εκπαίδευση στην Εθνική Εστία στελεχών περιφερειακής, νομαρχιακής και τοπικής αναπτύξεως σε θέματα Κοινοτικής Ανάπτυξης και Ανθρώπινης Επικοινωνίας. Για τα ίδια θέματα υπήρξε εισηγητής σε εκατοντάδες συνέδρια, σεμινάρια, εκπαιδευτικές ημερίδες του υπουργείου Εσωτερικών, Γεωργίας και Παιδείας καθώς και του Κέντρου Διαρκούς Επιμορφώσεως Δημοσίων υπαλλήλων κ.λ.π.

Στο ίδιο πλαίσιο ασχολήθηκε και με τον εκπαιδευτικό κινηματογράφο, ως ειδικός συνεργάτης και σεναριογράφος της ομάδας σκηνοθετών Ροβήρου Μανθούλη, Φώτη Μεσθεναίου και Ηρακλή Παπαδάκη που παρήγαγε για λογαριασμό του Εθνικού Ιδρύματος τα πρώτα στη χώρα μας εκπαιδευτικά ντοκυμαντέρ: «Η πιο μεγάλη δύναμη», (Α' βραβείο ταινίας μικρού μήκους, κινημ. Φεστιβάλ Θεσ/νίκης 1962 – η ίδια ταινία μεταγλωττίστηκε από τον

ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΙΤΣΟΣ

ΟΗΕ και κυκλοφόρησε σε δύο χώρες. «Το πρώτο βήμα» (Α' βραβείο κριτικών κινηματογράφου για ταινία μικρού μήκους στο Φεστιβάλ Θεσ/νίκης 1963), «Το αγροτικό νοικοκυριό», «Πράσινο χρυσάφι», «Οργάνωση και διαχείριση γεωργικών εκμεταλλεύσεων» κ.α. Οι ταινίες «Η πιο μεγάλη δύναμη» και «Το πρώτο βήμα» γυρίστηκαν στο Ζαγόρι.

Από τη θέση του επίσης στο Εθνικό Ίδρυμα βοήθησε, καίρια και αποτελεσματικά, μαζί με τον

ασέμνηστο Κώστα Φρόντζο, τις προσπάθειες για την ανέγερση και λειτουργία της Α' Φοιτητικής Εστίας Ιωαννίνων, ενώ πρωτοστάτησε μαζί με τη φρόσω Ιωαννίδη στην ίδρυση της Μαθητικής Εστίας Τσεπελόβου.

Στο Ριζαρείο Ίδρυμα ο Άγγελος Κίτσος έχει συνδέσει το όνομά του με όλες τις προσπάθειες για την αναμόρφωση της κύριας αποστολής, την αξιοποίηση της περιουσίας καθώς και για τον Ηπειρωτικό προσανατολισμό αυτού του μεγάλου Εθνικού Κληροδοτήματος, μέσα στο πλαίσιο του ευρύτερου πνεύματος της διαθήκης των Εθνικών Ευεργετών Αδελφών Ριζάρη.

Ήταν ο βασικός διαπραγματευτής με την κυβέρνηση Καραμανλή (1979) της ανταλλαγής του κεντρικού οικοπέδου της Ριζαρείου στη Βασιλίσσης Σοφίας στην Αθήνα, με την οποία περιήλθε στο Ίδρυμα η Ιόνιος Σχολή, έκταση 17 στρεμμάτων στο Φαληρικό Δέλτα και ίση έκταση στα Γιάννινα (Αγροτικό Οικοτροφείο). Με τις αξιοποιήσεις των τριών τελευταίων περιουσιακών στοιχείων η Ριζαρείος θα εξελιχθεί τα επόμενα χρόνια σε πολύ εύρωστο Οργανισμό,

ώστε να μπορεί ακώλυτα να συνεχίσει και να διευρύνει το έργο της.

Ο Άγγελος Κίτσος μαζί με τους αείμνηστους Στάθη Λαμπρίδη, Γιάννη Σαραλή και τον Θανάση Λιούμα, ήταν ένας από τους βασικούς συντελεστές της επιτυχούς διαμάχης για τη διάθεση του 30% των ετησίων εσόδων του Ριζαρείου Ιδρύματος υπέρ του Ζαγορίου, ύστερα από σκληρούς δικαστικούς αγώνες και παρεμβάσεις.

Τέλος, ήταν ο εμπνευστής του Ριζαρείου Χειροτεχνικού Κέντρου, του Ριζαρείου Εκθεσιακού Κέντρου, του Υπαίθριου Αμφιθεάτρου και του Γηπέδου Αθλοπαιδιών Μονοδενδρίου, που πραγματοποιήθηκαν, ολοκληρώνονται και αναπτύσσονται συνεχώς με ανυπολόγιστο προσωπικό κόστος.

Στο Ίδρυμα Αποκαταστάσεως Ομογενών εξ Αλβανίας (Ι.Α.Ο.Α.) έδωσε προσωπικό στίγμα σε πολλές δραστηριότητές του και ιδιαίτερα στη δημιουργία και λειτουργία του Κέντρου Επαγγελματικής Κατάρτισης Πωγωνιανής, στο οποίο εκπαιδεύονται κάθε χρόνο ομογενείς νέοι από την Αλβανία και το οποίο η εγκυρότερη οικονομική εφημερίδα του κόσμου η Wall Street Journal χαρακτήρισε «υψηλό μάθημα διπλωματίας στη Βαλκανική».

Λόγω προσωπικών σχέσεων με τους ιδρυτές του ιδρύματος «Σταύρος Σ. Νιάρχος» έστρεψε μαζί με τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κ. Δημήτριου Γλάρου και τον καθηγητή κ. Παναγιώτη Σουκάκο το ενδιαφέρον του λαμπρού αυτού ιδρύματος προς το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, στο οποίο δημιουργήθηκε ο μοναδικός Κοινωνικός Ξένων, το Διεθνές Κέντρο Πολιτισμού και Παράδοσης και η Μονάδα Φυσικής Ιατρικής που πρόσφατα εγκαίνιασε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Κάρολος Παπούλιας. Επίσης με εμπνευστή και κινητήριο δύναμη τον Άγγελο Κίτσο το Ριζαρείο Ίδρυμα, χάρις και σε χορηγίες του Ιδρύματος «Σταύρος Σ. Νιάρχος» και του Ομίλου Λάτση, καθιέρωσε και πραγματοποιεί μια σημαντική, μοναδικής αξίας, σειρά ιστορικών – φωτογραφικών λευκωμάτων και φωτογραφικών εκθέσεων που συνεχίζονται με επιτυχία.

Αναφέρουμε εδώ τις «Εικόνες της Ελλάδος 1903-1930» του μεγάλου Ελβετού καλλιτέχνη και

φιλέλληνα Fred Boissonas, τη «Ρωσία 100 Χρόνια – Φωτογραφικές μαρτυρίες», «Τα Ζαγοροχώρια» και το «Ζαγορισιών Βίος, 1860-1960», τα «Ιωάννινα 1860-1960», το «Ιωάννινα: Οδοιπορικό μνήμης», το «Ελλάδα 1896-1906, Εικόνες από στερεοσκοπικές φωτογραφίες», το «Η Ελλάδα του μόχθου 1900-1960 Συλλογή Νίκου Πολίτη», την «Αρχιτεκτονική του Κεντρικού Ζαγορίου», τους «Ευρωπαίους» του μέγιστου των κλασικών φωτογράφων Ανρί Καρτέ-Μπρεσσόν, το «Α Greek Portfolio» του διάσημου Ελληνοαμερικανού Κωνσταντίν Μάνου και το «Ακολουθώντας το τυχαίο», αναδρομική έκθεση του Willy Ronis (Ουίλι Ρόνι), η οποία θα εγκαινιαστεί στις 12 Αυγούστου στο Ριζαρείο Εκθεσιακό Κέντρο Μονοδενδρίου, ο Ρόνι είναι ο μεγαλύτερος εν ζωή ουμανιστής φωτογράφος.

Τέλος, στο πλαίσιο των ενδιαφερόντων και των ασχολιών του ο Άγγελος Κίτσος έγραψε βιβλία και εργασίες που διακρίνονται για τη μεθοδικότητα και το πρακτικό πνεύμα. Αναφέρουμε τα παρακάτω:

Βιβλία:

- «Πρόγραμμα Κοινοτικής Αναπτύξεως Θεσ/νίκης», (Έκδοση ΝΕΚΑ Θεσ/νίκης, σελ. 60, 1961).

- «Τουρισμός και Κοινωνική Ανάπτυξη», (Α' βραβείο Τουριστικής εργασίας ΕΟΤ, 1971, σελ. 130).

- «Επικοινωνία και Συζήτηση», (Γ' έκδοση, σελ. 92, 1974).

- Εργασίες σε ανάπτυξη, περιοδικά κ.α. «Κοινοτική Ανάπτυξη και Περιφερειακός Προγραμματισμός», (Ανάπτυξη από τα πρακτικά του Α' Πανελληνίου Σεμιναρίου Περιφ. Ανάπτυξης της Εταιρείας Ερευνών Επαρχιακής Οικονομίας, Αθήνα 1965).

- «Εννοια, σημασία και εξέλιξη του μορφωτικού κινηματογράφου – Το εκπαιδευτικό ντοκιμαντέρ στην Ελλάδα».

- «Λαϊκή επιμόρφωση και Κοινοτική Ανάπτυξη».

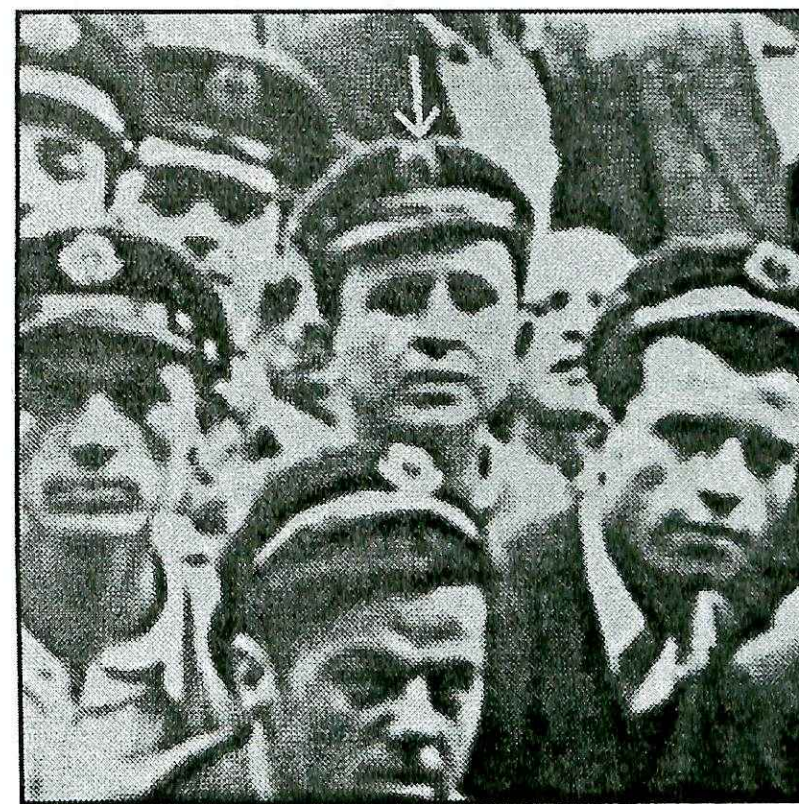
- «Η έννοια του συμβιβασμού στην Κοινοτική Ανάπτυξη και η ειρηνική επίλυση των διαφορών».

- «Πρόγραμμα τοπικής ανάπτυξης στη μεταπολεμική Ελλάδα».

- «Η ελληνική συμβολή στη νέα προοπτική της Αλβανίας» (Οικονομικός Ταχυδρόμος, Αφιέρωμα στις ελληνοαλβανικές σχέσεις, Φεβρουάριος 1997).

Άγγελος Κίτσος, ο φίλος μου...

Του ΧΡΗΣΤΟΥ ΜΑΚΡΗ

Στο... επίκεντρο των συμμαθητών του.

εκπαίδευση, μέσα από τις αίθουσες της Νομικής Σχολής.

Ατομο με ένα πλήθος από ενδιαφέροντα, αποδείχτηκε εντούτοις ιδιαίτερα παθιασμένος εραστής με δύο τομείς της τέχνης: Τη φωτογραφία και τη μουσική, ελληνική και ξένη. Συνδρομητής, από τα νεανικά του χρόνια, σε μεγάλες δισκογραφικές εταιρείες της Γερμανίας και της Αγγλίας, είχε δημιουργήσει μια τεράστιας χωρητικότητας δισκοθήκη σπίτι του. Ήδη τη δεκαετία του '70, η δισκοθήκη του ήταν εμπλουτισμένη με πάνω από... εννιά χιλιάδες δίσκους!

Σπάνιες, δυσεύρετες μουσικές εκτελέσεις και ιστορικές ηχογραφήσεις, θα τις εύρισκε σίγουρα στα αρχεία του Άγγελου. Η Ε.Ρ.Α. (κρατική ραδιοφωνία), γνωστή για την πλούσια δισκοθήκη της, επανειλημμένα εντούτοις θάνειζόταν δίσκους από την πλούσια αρχαιοθήκη του Άγγελου, προκειμένου να

Σπάνιες μουσικές εκτελέσεις και ιστορικές ηχογραφήσεις θα τις εύρισκε στα αρχεία του Άγγελου. (Ενδεικτική κασέτα με τίτλο «Νυχτερινό Βεργολίνο»).

βγάλει στον «αέρα» κάποιες ποιτικά υψηλότερες μουσικές εκπομπές.

Στη δική μου... ισχνή δισκοθήκη, κυρίαρχη θέση κατέχουν αρκετές δεκάδες κασέτες με λεπτής ποιότητας μουσικό περιεχόμενο, με ιδιόχειρη πολλές φορές αφιέρωση στην ετικέτα της θήκης: Ηχογράφηση για το φίλο μου τον Τάκη και υπογραφή Άγγελος!

Περασμένα μεσάνυχτα καλοκαιριού, πάνω στον ασφαλτοστρωμένο βουνίσιο δρόμο που ενώνει τα Ζαγόρια με τα Γιάννινα, σιμά στο άγαλμα «Γυναίκα της Πίνδου». Επιστροφή από απογευματινή επίσκεψη στο Μονοδένδρι, ύστερα από κάποια... τερψιλαρύγγια στο μεσοχώρι.

Το νωχελικό ρολάρισμα της πράσινης «Λάντα» στον κατηφορικό δρόμο διαρκώς επιβραδύνεται, για να ανασταλεί τελικά, ταυτόχρονα με την αναστολή λειτουργίας της μηχανής της, με τη μέριμνα του οδηγού.

Οι πόρτες ανοίγουν κι από το σταματημένο αυτοκίνητο κατεβαίνουν στον παρακείμενο όχτο τρία κουρασμένα... πενήντάχρονα «παλικαράκια», φίλοι κολλητοί από τα παιδικά τους χρόνια. Ο Άγγελος, ο Πλάτων κι η αφεντιά μας.

Την απόλυτη ησυχία της αρκετά δροσερής νύχτας, μόλις που ταραίζει η ακούραστη «συναυλία» από τα τριζύλια του βουνού και το παράπονο του γκιώνη, από τη φυλλώσιά του κοντινού δέντρου. Η

καλοκαιριάτικη πανσέληνος έχει μετατρέψει τη νύχτα σε μέρα, ενώ πέρα στο βάθος, στα νοτιοανατολικά, αδιάκοπο το αστραποβόλημα από την απέραντη φωτισμένη έκταση από τα νυχτιάτικα Γιάννινα.

- «Νύχτα γεμάτη θαύματα... νύχτα σπαρμένη μάγια...». Ακούγεται ντάλα κατακαλόκαιρο(!) ο γνωστός... χριστουγεννιάτικος στίχος από τα χείλη του ονειροπαρμένου Πλάτωνα, την ίδια ακριβώς στιγμή που ο ... «προσγειωμένος» Άγγελος «αρπάξει» το ... σολ ματζόρε κι αντί γι' απόκριση αρχίζει το κελάδημα με αξεπέραστη φωνή τενόρου, θείο δώρο της φύσης σ' εκείνον!

«Λίγα πεύκα λίγα μάρμαρα λευκά και μια θάλασσα που λάμπει από φρεσκάδα, εκκλησάκια ταπεινά εξοχικά να τι θα πει Ελλάδα...».

Ήταν η μεγάλη μας επιτυχία, κάπου σαράντα τόσα χρόνια πίσω, τότε που ήμασταν παιδιά! Η επιτυχία του ... «τρίο μαντολίνο», όπως μας είχαν βαφτίσει τα ζαγάρια οι συμμαθητές, σε «αντιστοιχία» με το περίφημο «τρίο κίταρ» της εποχής, έστω κι αν στο δικό μας τρίο δεν υπήρχαν τρία μαντολίνα, αλλά μόνο... ένα, μισοσκεβρωμένο κι εκείνο, χαλασιά μας κακή, κληρονομιά ιερή από τη δασκάλα, κάποτε, μάνα μου!

Γρήγορα οι φωνές του Πλάτωνα και της αφεντιάς του «συντονίστηκαν» επάνω στη φωνή του Άγγελου, για να αντηχήσει στις γύρω ραχούλες το κύκνειο άσμα μιας περασμένης εποχής, όπως σύντομα φάνηκε. Πού να φανταζόμασταν εκείνη τη στιγμή, τέλη του '80, ότι η επαγγελματική... φρεσκοσυνταξιοδότηση και των τριών, θα σηματοδοτούσε ταυτόχρονα το ξεκίνημα μιας δεύτερης λαμπρής καριέρας για τον Άγγελο, που θα τον ξέκοβε οριστικά πλέον από κοντά μας;

Από το τρίο της ανεπανόληπτης νιότης, σήμερα δεν απομένει τίποτε άλλο, πέρα από μια... «Μπροσούρα»! Μια ατέρμονη «μπροσούρα», με... 348 (!) τίτλους από τραγούδια της εποχής, που ήταν και το «ρεπερτόριο» μας! Ο Άγγελος την ξαναβρήκε σχετικά πρόσφατα, μέσα στο ... χοντροντούλαπο της δικής του ιστορίας και την ταχυδρόμησε! Ήταν το τελευταίο γραπτό του κείμενου που έλαβα, πριν από ένα περίπου χρόνο, λίγο πριν αρρωστήσει.

Καλό σου ταξίδι παλιέ, αγαπημένε, αξέχαστε φίλε. Κι αν δεν σου κάνει κόπο, εκεί που τώρα βρίσκεσαι, πέταξε για λίγο ως την κοντινή γειτονιά των αδικοχαμένων ψυχών και δώσε έναν ασπασμό στο παιδί μου από εμένα. Ξέρεις πόσο σ' εκτιμούσε.

Μνημολόγιο

Άγγελος πρωτοστάτης...

Βράδιαζε όταν φάνηκε να κατηφορίζει στο καλντερίμι της Κάτω Βίτσας κουρελής πια ο φόβος του εμφυλίου με την απαίσια νεκροκεφαλή του. Έφτασε στο γιοφύρι του Μίσου και από το ύψος του πήρε βουτιά και πνίγηκε σε οβίρα του Βίκου.

Εκείνο το βράδυ, τέλη Ιουνίου θαρρώ πως ήταν, όταν από μεριά «Πρίνου» ακούστηκαν μέχρι Βίτσας «κελαηδησμοί και λιποθυμισμένοι», αγγελικές φωνές νέων, ερωτικές καντάδες: Σίγησαν τα τριζόνια ν' ακούσουν, βουβάθηκε το αηδόνι στο βάθος του Βίκου και οι νυχτοπεταλούδες τέντωσαν τις κεραίες τους ν' ακούνε. Πέντε, νομίζω πέντε πως ήταν, παιδιά – έφηβοι από το κοντινό Μονοδέντρι, οι τροβαδούροι του Βίκου, ανάμεσα στους και ο Άγγελος Κίτσος.

Με αφορμή την ευτυχία που μου χάρισαν το βράδυ εκείνο, ζήτησα τη γνώμη τους, εγώ τριαντάχρονος, ο Άγγελος μπορεί στα δεκαοχτώ του.

Άγγελος ο πρωτοστάτης: μέτωπο μεγάλο, πρόσωπο όλο γλύκα, μόνιμα χαμογελαστό. Παιδί μιας ράτσας με συνεχή διεργασία των γενιών: του ευγενισμού τους στα πολιτιστικά κέντρα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, ακόμα και της Ευρώπης. Μετέφεραν πολιτισμό ποιότητας αποθέτοντάς τον στα στρώματα γενεών των τελευταίων αιώνων.

Τέκνο μιας υψηλής κουλτούρας ήταν ο Άγγελος: καλλιεργημένος ο λόγος του –προφορικός ή δημοσιευμένος– καλλιτεχνικά ενδιαφέροντα, αναγνώσματα ποιότητας, πνευματικοί ορίζοντες με του νου του την πόρτα διάπλάτα ανοιχτή.

Στην ώριμη ηλικία του έδωσε το «είναι» του βορά για την ανάπτυξη και όχι μόνο, του Ζαγοριού. Αυτά καταθέτω στη μνήμη του. **Το έργο του προς παραδειγματισμό.** Νομίζω πως, μεταπολεμικά, τα εξής βοήθησαν για να μη ξηρανθεί τελείως το Ζαγόρι: οι **Καποδιστριακοί Δήμοι** του, τα **κληροδοτήματα**, το άρτιο (συγκριτικά με άλλες ορεινές περιοχές της Ηπείρου) **οδικό δίκτυο**, το **Γυμνάσιο Τσεπελόδου**, **«Το Ζαγόρι μας»** (περιοδικό), και ο παράγοντας Άγγελος.

Με τις γνωριμίες του, τις επαφές του, με τις εκδόσεις λευκωμάτων έκανε τον μακάριο τόπο μας πιο γνωστό από το Πήλιο. Αξίζει να αναρτηθεί το πορτρέτο του σε κάθε «ξενώνα» των χωριών μας.

Άγγελε σε ξεγέλασαν και σε πήγαν, η μεγάλη λύπη εκ δεξιών και η νύχτα του θανάτου εξ ευωνύμων – δόθεν σε σεριανήσουν, με το αλλοτινό εκείνο της μαγείας τραγούδι, στα μονοπάτια του Πρίνου, στα ραϊδιά του Βίκου – στα κυπαρίσσια των Ηλυσίων. Εκεί περιδιαβάξεις τώρα περιμένοντας «την επί του φοβερού βήματος» κρίση του όλου βίου σου.

Μέγας συνήγορος σου Δικηγόρε, το αδιάβλητο των πράξεών σου που σκόπευαν όλες στο παρόν και στο μέλλον του Ζαγοριού μας που τόσο αγαπήσες...

Εσσεί φίλε αγαθή η μνήμη σου...

ΦΡΙΞΟΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

Φωτογραφία που είχε παραχωρήσει ο Άγγελος Κίτσος στην εφημερίδα για παλιότερο θέμα. Από αριστερά: Φρίξος Τζιόβας, Λεάνδρος Βρανούσης, Άγγελος Κίτσος.

Αναφορά στον Άγγελο

Από τον ΧΡΗΣΤΟ Β. ΜΑΣΣΑΛΑ

Ο απεσταλμένος των ευεργετών στην εποχή μας έσβησε... Το κάθε κύτταρο του ήταν πλημμυρισμένο από τις αξίες τους και η ενέργειά του τους ζωντάνευε.

Το πάθος του για προσφορά, η αγάπη του για την Ήπειρο, το αδογμάτιστο του χαρακτήρα του, η ξεχωριστή του αισθητική, οι συνεχείς του αναζητήσεις, η ανιδιοτέλειά του, η αγάπη του για τον άνθρωπο και η ξεχωριστή του γοητεία, είναι κάποια από τα στοιχεία που τον καθιέρωσαν ως τον άνθρωπο που έδινε κύρος σε κάθε του πρωτοβουλία.

Με την προσωπικότητά του και το έργο του έπειθε! Οι ευεργεσίες των ιδρυμάτων «Ι. Λάτση» και «Σ. Νιάρχου» στην Ήπειρο ήταν εισηγήσεις του. Ποιος αλήθεια μπορούσε εύκολα να αρνηθεί να ικανοποιήσει το αίτημα του Άγγελου;

Ο ενθουσιασμός του και οι ιδέες του μπορούσαν εύκολα να παρασύρουν, ώστε να συμπορευτείς μαζί του.

Το έργο που αφήνει είναι τεράστιο. Διέσωσε μνήμες, ανέδειξε δημιουργούς, πρόβαλε την αισθητική της Ηπείρου, έδωσε δείγματα διάσωσης της πολιτισμικής μας κληρονομιάς, έστρεψε τα βλέμματα ισχυρών στην Ήπειρο και πάνω απ' όλα φώτισε το δρόμο της προσφοράς!

Για τον Άγγελο σκοπός της ζωής ήταν: η προσφορά, η αγάπη, το καθαρό βλέμμα και η άντληση στοιχείων από το παρελθόν, για να ομορφύνουμε το παρόν και να σχεδιάσουμε το μέλλον...

Η Ήπειρος φτωχαίνει, αλλά έχει ένα πρότυπο... τον Άγγελο! Άγγελε... η αγκαλιά σου χωρούσε όλον τον κόσμο. Καλό ταξίδι!

ΕΦΥΓΕ ΕΝΑΣ ΜΕΓΑΛΟΣ ΗΠΕΙΡΩΤΗΣ

Εφυγε από κοντά μας ένας πραγματικά ΜΕΓΑΛΟΣ Ηπείρωτης, ο Άγγελος Κίτσος. Κηδεύτηκε στο Α' νεκροταφείο της Αθήνας στις 12 Αυγούστου. Και δεν είναι λόγος να πούμε πως είναι όντως δυσαναπλήρωτο το κενό που άφησε. Είναι μια σκληρή πραγματικότητα, γιατί ο Άγγελος Κίτσος ήταν ο «πανταχού παρών» Άγγελος, με τη διττή σημασία που περικλείει το όνομά του.

Το Ριζάριο Ίδρυμα, το Μονοδέντρι, το Ζαγόρι, η Ήπειρος, νιώθουν με το χαμό του φτωχότεροι και πιο αδύναμοι να σηκώσουν το βάρος που μέχρι τώρα είχε επωμισθεί ο μεγάλος εκλιπών. Γιατί ο Άγγελος Κίτσος, πέρα από τους τίτλους, ήταν ο άνθρωπος της δράσης, ο πρωτεργάτης των έργων του Ίδρυματος που καρπώνονται σήμερα και στο μέλλον η Ριζάρειος, το Μονοδέντρι, το Ζαγόρι, η Ήπειρος, η Β. Ήπειρος.

Όταν βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα οποιοδήποτε έργο, γυρεύουμε να μάθουμε ποιος είναι ο δημιουργός του, γιατί έργο χωρίς δημιουργό δεν υπάρχει. Κι όλα τα έργα που έγιναν τα τελευταία είκοσι χρόνια από το Ριζάριο Ίδρυμα (Υπαίθριο Θέατρο, Ελικοδρόμιο, γήπεδο μπάσκετ, ανακαίνιση αρχοντικού εκθέσεων στο Μονοδέντρι, Πνευματικό Κέντρο Κ. Λαζαρίδη στο Κουκούλι, Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές στην Πωγωνιανή για τους Βορειοηπειρώτες, τα κτιριακά συγκροτήματα σε Γιάννινα και Αθήνα) έχουν το δικό τους δημιουργό, που δεν είναι άλλος από τον Άγγελο, γιατί έγιναν με τη δική του πρωτοβουλία, με τους δικούς του αγώνες.

Στην αίθουσα εκθέσεων στο Μονοδέντρι, όπου εγκαινιάστηκε η τελευταία έκθεση φωτογραφίας στις 9 Αυγούστου, την οποίαν ο ίδιος είχε προγραμματίσει, -και συνέπεσε με την ημέρα του θανάτου του- προτάθηκε από τον Δήμαρχο Κεντρικού Ζαγοριού κ. Γαβρ. Παπαναστασίου: το Υπαίθριο Θέατρο Μονοδεντρίου να πάρει το όνομά του. Θέλω να συγχαρώ τον κ. Δήμαρχο και μακάρι να υλοποιηθεί η πρότασή του. Η Ήπειρος και ιδιαίτερα η γενέτειρά των Ριζάρηδων αλλά και η Θεσπρωτία – από πατρική καταγωγή ήταν Θεσπρωτός – θρηγούν ξεχωριστά το χαμό του. Από μένα, που πριν 24 χρόνια τον γνώρισα και τον ξεχώρισα για τις αρετές του, ας είναι τούτα τα φτωχά λόγια μνημόσυνο για την ψυχή του, που φτερούγησε στα ουράνια και το σώμα του θάφτηκε στην Αττική γη. Είθε ο Θεός να παρηγορήσει την αγαπημένη του σύντροφο Χριστίνα, γέννημα κι αυτή της Θεσπρωτικής γης από την ονομαστή οικογένεια Πιτούλη.

Με περισσή τιμή και ειλικρινή αγάπη

ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ ΜΑΚΡΗΣ

Το λαμπογυάλι που έσβησε
(Μνήμη Άγγελου Κίτσου)

Από τον Σπύρο Εργολάβο

κέντρο την ιδιαίτερη πατρίδα των Ριζάρηδων, το Μονοδέντρι, θα βρίσκεται συνεχώς στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος του Ίδρυματος.

Και αυτή η διαβεβαίωση έγινε πραγματικότητα.

Στα πλαίσια του Συνδέσμου Αποφοίτων της Ζωσιμαίας Σχολής και της Επιτροπής Αγώνας για τα Ηπειρωτικά Κληροδοτήματα καθιερώσαμε, επί χρόνια, μια μόνιμη και

καρποφόρα συνεργασία. Σ' αυτό, βέβαια, συνέβαλε και οι κοινός φίλος μας, ο Λεάνδρος Βρανούσης, μέλος κι αυτός, για λίγα χρόνια, του Πολεμολόγος Συμβουλίου του Ριζαρείου Ίδρυματος. Από τη συνεργασία αυτή και από τη δραστηριότητα που ανέπτυξε η Επιτροπή Αγώνα, γύρω από τη λειτουργία των Ηπειρωτικών Κληροδοτημάτων, διαπιστώσαμε πως το Ριζάριο Ίδρυμα ήταν ένα από τα λίγα Ηπειρωτικά Κληροδοτήματα που αξιοποιούσε, κατά τον πιο επωφέλη τρόπο, την περιουσία των Ριζάρηδων. Αυτό το επισημάναμε, με έμφαση μάλιστα, στο Ενημερωτικό Φυλλάδιο, που κυκλοφόρησε σε πολλά αντίτυπα, της Επιτροπής Αγώνα, στο οποίο τονίζαμε:

Στον Άγγελο

Το Ζαγόρι τραντάχτηκε από την είδηση του χαμού σου. Το Μονοδέντρι σάσισε, σαν είδε τόση ερημιά γύρω του. Κι ο Άη – Θανάσης άναψε θαμπά τα καντήλια του για τη νεκρώσιμη ακολουθία.

Εκείνα τα χρόνια των νεανικών μας προβληματισμών είχες πει: «Θα κάνω μια θαυματική αυτοκτονία στο Βίκο, για να λύσω το μυστήριο της ζωής». Τώρα βρήκες την απάντηση, μόνο που βιάστηκες και δεν κατάλαβες πως σε χάσαμε.

Τότε που δεν υπήρχαν στο Ζαγόρι δρόμοι, ούτε φως, τότε που όλα ήταν απλά έως πρωτόγονα, που οραματιζόσουν ένα Μονοδέντρι τόσο ανεπτυγμένο, που ούτε η πιο τρελή φαντασία μπορούσε να φτάσει.

Και ξεπέρασες τον εαυτό σου και ανάδειξες την ιστορία και τον πολιτισμό του Ζαγοριού και της Ηπείρου γενικότερα έτσι, που μας έκανες περήφανους. Είπες: «Θέλω να χτυπάει η καρδιά της Ηπείρου στο κέντρο της Αθήνας, εδώ στη Ριζάρειο».

Από την «άλλη» Οξιά που τώρα βρίσκεσαι, είθε να αγναντεύεις ένα Ζαγόρι λαμπερό, με την ικανοποίηση ότι έκανες τον καλό, τον υπέροχο αγώνα.

Μαίρη Δερδεμέζη-Καλλιδή

σουμε τα αρχεία της Μόσχας και της Νίζνας, απ' όπου αντλήσαμε – και εξακολουθούμε να αντλούμε – πολύτιμο υλικό για τη δράση των Ριζάρηδων, των Δομπόληδων και των Ζωσιμάδων, μαζί διοργανώσαμε, το 2003, τις εκδηλώσεις Μνήμης Λεάνδρου Βρανούση στην Αθήνα και στα Γιάννινα, τότε αποφασίσαμε να εκδώσουμε και έναν αναμνηστικό τόμο για να τιμήσουμε το μεγάλο εκείνο Ζαγορίσιο ερευνητή επιστήμονα_ αυτός ο τόμος, με την ευγενή χορηγία του Ριζαρείου Ίδρυματος κυκλοφορεί. Χάρη στον Άγγελο Κίτσο και στο Ριζάριο Ίδρυμα μπορούσαμε, μέχρι σήμερα, να αναπτύξουμε πλούσιες δραστηριότητες γύρω από τους μεγάλους ευεργέτες Ηπειρώτες και Δασκάλους του Γένους.

Θυμάμαι την ικανοποίηση που ένιωθε, κάθε φορά που σε μια νέα μας συνάντηση, ήταν σε θέση να μας αναγγείλει και μια νέα επιτυχία γύρω από το Ριζάριο Ίδρυμα.

Θυμάμαι, επίσης, με πόση συγκίνηση ανταποκρίθηκε στο αίτημά μας να μας δώσει ένα σημείωμα για το Λεάνδρο Βρανούση, προκειμένου να συμπεριληφθεί στον αναμνηστικό τόμο. Τίτλος του σημειώματος: «Το λαμπογυάλι που δεν χαμήλωσε». Τον εμπνεύστηκε από μια σημαδιακή συνάντηση που είχε με το Λεάνδρο Βρανούση, μια εβδομάδα, πριν από το θάνατό του, στο σπίτι του.

«Και τι δεν είπαμε εκείνο το αεχάστο απόγευμα», γράφει ο Άγγελος Κίτσος. «Και επειδή η ώρα ήταν προχωρημένη, και η κουβέντα μας και τα σχέδιά μας δεν έχουν τελειωμό, ξέρεις τι λέω; Να πάμε σύντομα σ' ένα Ζαγοροχώρι, να στρώσουμε το μαντάτο, να ανάψουμε το τζάκι, να χαμηλώσουμε το λαμπογυάλι και να ξενοχτήσουμε, λέγοντας και κουβεντιάζοντας και κρατώντας σημειώσεις, ακόμα και με μολυβδόκοντυλο. Το λαμπογυάλι όμως δε θα χαμηλώσει ποτέ γιατί χάθηκε το φως. Το φως που τόσο έντονα ακτινοβολούσε η προσωπικότητά του αγαπημένου σε όλους μας Λεάνδρου Βρανούση».

Το πρώτο λαμπογυάλι, ο Λεάνδρος Βρανούσης, χάθηκε τον Απρίλιο του 1993, χωρίς να προλάβει να ολοκληρώσει «το» παραπέρα χρέος», όπως έλεγε προς την Ήπειρο. Το δεύτερο λαμπογυάλι, ο Άγγελος Κίτσος, χάθηκε μόλις προχθές, χωρίς κι αυτός να προλάβει να ολοκληρώσει όσα οραματιζόταν ακόμα για το Ριζάριο Ίδρυμα και για το αγαπημένο του Ζαγόρι.

Δυσ Ζαγορίσια «λαμπογυάλια», δυο Ζαγορίσιοι πρίγκηπες, που έσβησαν το ένα μετά το άλλο, αφού φώτισαν, με τη δράση τους και με το έργο τους, το Ζαγόρι και την Ήπειρο και έδειξαν και σε μας το δρόμο που πρέπει να ακολουθήσουμε, αν πραγματικά αγαπάμε τον τόπο μας.

Ο Άγγελος ήταν οικογενειακός μας φίλος. Πρωτίστως ήταν φίλος του πατέρα μου. Φίλος από παλιά. Η φιλία τους ήταν στενή και πολύ δυνατή. Δεν ανταμώναν συχνά αλλά οι δυο τους είχαν κάποιους μυστικούς, υπόγειους κώδικες επικοινωνίας: ένα τηλεφώνημα, μία επιστολή ήταν αρκετά.

— Οδυσσέα έρχομαι στο Πάπιγκο.

— Όποτε θέλεις Άγγελε, το σπíti για σένα και τους φίλους σου είναι πάντα ανοιχτό. Και γέμιζε το σπíti μας απ' την πληθωρική παρουσία του, από τους φίλους του, τους συνεργάτες του, τους ανθρώπους των γραμμάτων και των τεχνών, της διανόησης, της πολιτικής.

Πριν τον γνωρίσω προσωπικά άκουγα από τον πατέρα μου να μιλάει για κείνον και τον φανταζόμουν, στην Αθήνα όπου ζούσε άνθρωπο δυναμικό, αεικίνητο, έξυπνο, δραστήριο, με γνωριμίες πολλές σε κύκλους ανώτερους. Και έτσι πράγματι ήταν.

Όταν τον γνώρισα από

Μονοδένδρι 9 Αυγούστου, στη συνηθισμένη ώρ των εγκαινίων των εκδηλώσεων. Κι έκανες τόσες. Είμαστε στην «πόρτα» του αρχοντικού που εσύ ανάστησες, εκεί που όλα εσένα θυμίζουν, βουβοί, σφιγμένοι, άκεφοι, δακρυσμένοι, άδαιοι κι είμαστε αλλού, σ' άλλες όμορφες μέρες, σ' άλλες χαρούμενες στιγμές, που εσύ μόνος γέμιζες με την πληθωρική σου παρουσία στο χώρο!

Αρκούσες εσύ μόνος με το γέλιο, τη φιλική χειραψία, το χιούμορ, το λόγο τον αστείρευτο. Ήρθαμε να σε συναντήσουμε απόψε, γιατί ξέρουμε πως είσαι εδώ ανάμεσά μας κι ας λείπεις σωματικά. Σίγουρα από ψηλά θα επιβλέπεις να γίνουν όλα στην εντέλεια όπω πάντα ήθελες και θα αγάλλεται η ψυχή σου για το τελευταίο, το «κύκνειο» άσμα σου, την έκθεση για τη «Φώκαια».

Είναι τόσο οδυνηρή η αίσθηση να νιώθεις τον άλλο δίπλα σου, να ακούς τη φωνή, το

Ο φίλος

Ελένη Σκούρτη

Πάπιγκο, στη δεκαετία του '80: Χριστίνα Κίτσου, Ναυσικά Σκούρτη, Άγγελος Κίτσος, κα Λεονταρίτη, Οδυσσέας Σκούρτης.

κοντά, όταν τον βοήθησα κι εγώ στο μέτρο των δυνατοτήτων μου στην έκδοση των λευκώματων για το αγαπημένο του Ζαγόρι, όταν τον παρακολουθούσα να πρωτοστατεί στις εκδηλώσεις στο Μονοδένδρι κατάλαβα ότι ήταν ένας ξεχωριστός άνθρωπος.

Ένας ξεχωριστός άνθρωπος που είχε συνειδητοποιήσει από-

λυτα τη μεγάλη και ισοπεδωτική ένδεια του πολιτισμικού γίγνεσθαι στον τόπο μας τον υποβαθμισμένο έως και ανύπαρκτο χαρακτήρα του πολιτισμού μας στους αλλοτριωμένους καιρούς του ατομικισμού και της παγκοσμιοποίησης.

Πίστευε απόλυτα στο «ένδοξο» πολιτιστικό παρελθόν κυρίως σε εκείνο του Ζαγορίου

καθώς επίσης και στη δύναμη της ομορφιάς που θα μπορούσε να σώσει το χαμένο κόσμο μας.

Αυτό το «ένδοξο» παρελθόν κατόρθωσε να το «αναστήσει» μέσα από το έργο του και να το κάνει κτήμα και παρακαταθήκη για τις επόμενες γενιές. Ξεπερνώντας τα όρια της Αριστοτελικής μετριότητας που χαρακτηρίζει το μέσο άνθρωπο ταύτισε το πέρασμά του από το γήινο κόσμο μας με τη ρήση του Μενάνδρου: «ως χαρίεν έστ' άνθρωπος όταν άνθρωπος η».

Την ανθρώπινη υπόσταση την εμπλούτισε με «περιστήν χάριν» και με το έργο του έκανε τον κόσμο μας λιγότερο μάταιο.

Στο συγκινητικό συλλυπητήριο τηλεγράφημά του για το θάνατο του πατέρα μου και αγαπημένου του φίλου επεσήμανε την αποχώρηση του τελευταίου ίσως άρχοντα του Ζαγοριού. Η δική του αποχώρηση πριν λίγο καιρό από τη ζωή σηματοδοτεί σίγουρα την αποχώρηση του τελευταίου μεγάλου ανθρώπου του Ζαγοριού.

λόγου, να σιγήσεις!

Πως αποφάσισες εσύ, ο πατριδολάτρης ν' αφήσεις ορφανό το Ζαγόρι σου! Κι είναι βαριά η ορφάνια. Πώς χώρεσαν τόσα όνειρα σ' ένα παλιοκυβούρι!

Πώς παραδώθηκες εσύ και φυλακίστηκαν τόσες και τέτοιες ιδέες σε δυο μέτρα νεκτοκρέβατο!... Σίγουρα σε πλάνεψαν!...

Όμως κι οι Άγγελοι κάποτε διπλώνουν τα φτερά τους και ξαποσταίνουν. Ας πούμε ότι κάπως έτσι τα δίπλωσες κι εσύ για να ξαποστάσεις. Κι ύστερα πάλι για άλλη κορφή.

Είναι παράλογο το ξέρω... Κι όμως θέλουμε να το πιστέψουμε, τόχουμε ανάγκη τούτες τις δύσκολες στιγμές που περνά ο τόπος.

Γίνε αερικό και σκόρπισε, πάθος, ιδέες κι οράματα για το Ζαγόρι.

Όλα να τα περιμένεις κανείς από σένα. Γιατί τι θα γίνει το Ζαγόρι δίχως Άγγελο. Τι θα γίνει το Ζαγόρι δίχως ΟΡΑΜΑ.

Με τη σκέψη στον Άγγελο

Σταύρου Συκιώτη

που μας παρουσιάζει, καμιά φορά, η τηλεόραση- κάνει τα παιγνίδια της και μας ξεπροβοδίζει στη ζωή, χαρίζοντάς μας κάποια «γενετικά στοιχεία».

Αυτά, βασικά, αποτελούν τη ζύμη, που δουλεύοντάς την εμείς, στη συνέχεια, θα παρουσιάσουμε τα προσωπικά μας δημιουργήματα, στην πορεία μας στη ζωή. Η νομοτελειακή φυσιολογία που έχει αφετηρία τη σύλληψη της ύπαρξής μας μέχρι το επέκεινα της ζωής, συμβαδίζει παράλληλα με τη δική μας συνειδητή δημιουργικότητα και διαμόρφωση του πλαισίου των ικανοτήτων, που σμιλεύονται από μας τους ίδιους στην καθημερινή οδοιπορία μας, στο μικρό ή μεγάλο μαραθώνιο της ζωής μας. Η αρχική γενετική ζύμη που μας συνοδεύει αρχικά στη ζωή και συμβαδίζει, στη συνέχεια, μαζί μας, αποτελεί ένα πρώτο βασικό στοιχείο του Είναι μας, που εξελίσσεται στη ροή του χρόνου, παράλληλα με τα φυσιολογικά ή ψυχικο-πνευματικά μας στοιχεία, σε μια ολοκληρωμένη και προσδιορισμένη προσωπικότητά μας.

Σίγουρα, είναι αποδεκτό, πως η ψυχικο-πνευματική διαμόρφωση του ανθρώπου, αναμφίβολα, επηρεάζεται και καλλιεργείται από ποικίλους παράγοντες ζωής, όπως είναι το φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον, η ή οποια εκπαιδευτική ή άλλως πως παιδευτική αγωγή, ακόμα και οι εσωτερικές του παρορμήσεις ή γενετικές προδιαγραφές, αυτές που χαρακτηρίζουμε «**χάρισμα-τα**».

Στην ποικιλία αυτή των χαρισμάτων, ξεχωρίζουμε κι αυτό που αποτελεί το θέμα μας, το **χάρισμα της «Προσφοράς»**. Είναι το στοιχείο, το φύραμα που γεμίζει τον εσωτερικό μας χώρο, ευαισθητοποιεί την καρδιά και την ψυχή μας με ποικιλία ευγυνών και «ανθρώπινων» συναισθημάτων τα οποία, αυτά, για ν' αναπνέουν και ενεργοποιούνται αναζητούν το «**ζωτικό τους χώρο**» που συνεχώς διευρύνεται κι αναγκάζεται ο άνθρωπος να διοχετεύει την εκχειλίζουσα ποσότητα, υπό μορφήν «προσφοράς» αγάπης, αλληλεγγύης, συμπαράστασης κλπ. προς τον συνάνθρωπο κι ακόμα στην καλλιέργεια κάθε ανθρώπινης

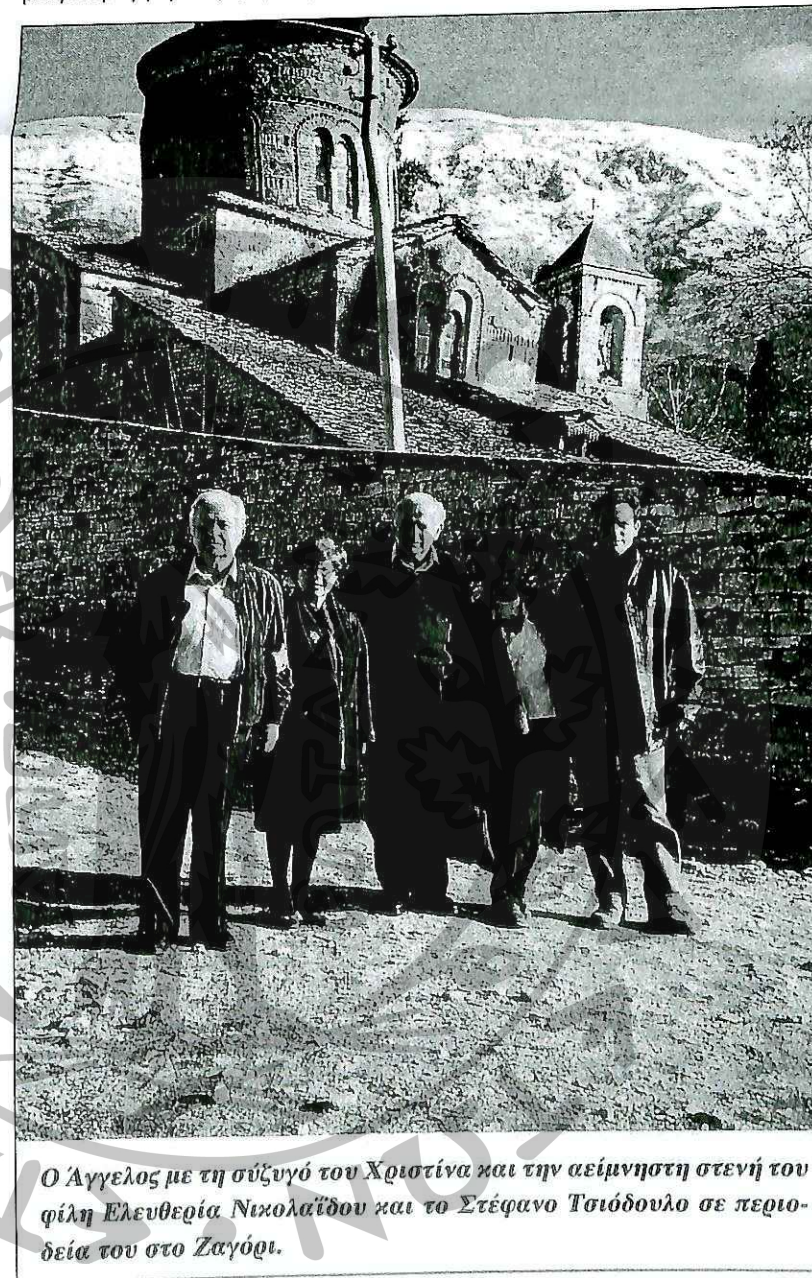
δραστηριότητας και έκφρασης, που έχουν το στοιχείο της δημιουργικότητας, του ωραίου κι ευγενικού και ό,τι εμπίμπει στη γενικά έννοια της πολιτισμικής έκφρασης.

Η εκκλησία μας για να τελήσει το μυστήριο της «Θείας Ευχαριστίας», περιμένει το «**Πρόσφορο**» του πιστού, δείγμα της πίστης και της αγάπης του προς το Θεό. Έτσι, ανάλογα, για το μυστήριο της «**ανθρώπινης προσέγγισης και αγάπης**» ο άνθρωπος χρειάζεται να παρέχει το «**Πρόσφορο**» της αγάπης του και προσέγγισης. «**Αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σε αυτόν. Μείζων τούτων άλλη εντολή ουκ έστι**» (Μάρκ. ιβ. 31) λέει η Ευαγγελική ρήση. Και άλλη: «**Αγαπάτε αλλήλους καθώς ηγάπησα υμάς**» (Ιωάν. ιε 12).

Πολλές φορές, οι εσωτερικές μας παρορμήσεις ξεφεύγουν του

προσωπικού μας ελέγχου. Έτσι, μεγεθύνονται, επαυξάνεται η παρορμητική τους φορά, λειτουργούν ανεξέλεγκτα της λογικής μας. Τότε, η «προσφορά» παίρνει τον χαρακτηρισμό του υπερβολικού ζήλου ή του πάθους, ψυχικές παθολογικές μας καταστάσεις. Ο επιτρεπτός, φυσιολογικός ζήλος, όπως μας λέει ο Γάλλος Λα Μπρυγέρ: «είναι εκούσιο, θαρραλέο και ειλικρινές αίσθημα. Κάνει την ψυχή γόνιμη και τέτοια που να ωφελείται απ' τα μεγάλα πράγματα και πολλές φορές να οδηγεί πάνω από κείνο, που θαυμάζει». Όμως, ο Ταλλεϋράνδος θα αντεπεί: «Ο υπερβολικός ζήλος ποτέ δεν χρειάζεται». Άρα: «Παν μέτρον άριστον».

Να σημειώσω, κλείνοντας το κείμενό μου τούτο, πως «οδηγός» στο ξετύλιγμα της Σκέψης μου ήταν ο «Άγγελος» (έτσι προσδιοριζόταν ο Άγγελος. Το επώνυμό του Κίτσος αναφερόταν, απλά, στην ταυτότητά του) και αφιερώνεται στη μνήμη του.

Ο Άγγελος με τη σύζυγό του Χριστίνα και την αείμνηστη στενή του φίλη Ελευθερία Νικολαΐδου και το Στέφανο Τσιόδουλο σε περιόδεία του στο Ζαγόρι.

Στη μνήμη Άγγελου Κίτσου

Ελάχιστη προσφορά στη μνήμη του πολυαγαπημένου και αξέχαστου φίλου Άγγελου Κίτσου, που τόσο άδικα μας άφησε κι' έφυγε για το ταξίδι χωρίς γυρι-

—μοναδική στα τοπικά χρονικά— ήταν η έκδοση το έτος 1954 τουριστικού λευκώματος για τη χαράδρα του Βίκου και το Μονοδέντρι.

Τα οράματά μας μεγάλα κι' οι

σμό, η σημερινή μου αναφορά σ' αυτόν.

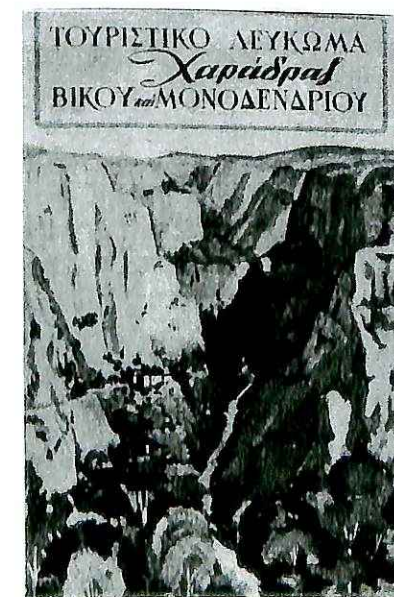
Ήταν τα χρόνια εκείνα της νιότης μας, που σφυρηλατήθηκαν άρρηκτοι δεσμοί μιας ειλικρινούς φιλίας, βασισμένη στις πατροπαράδοτες ηθικές αρχές του ευλογημένου τόπου μας. Εκεί όπου άρχιζαν και τελείωναν τα όνειρά μας, σαν βρισκόμαστε μακριά του για τις σπουδές μας και αργότερα για τις επαγγελματικές μας υποχρεώσεις.

Ήταν αυτός ο τόπος το αγαπημένο μας Μονοδέντρι, που μας ενέπνεε ανώτερα συναισθήματα αγάπης, φιλοπατρίας, αλληλεγγύης και αλληλοσεβασμού. Το κύριο μέλημα όλων μας ήταν, μέσα από ένα πνεύμα αγαστής συνεργασίας, πως θα μπορούσαμε να συμβάλλουμε περισσότερο για μια καλύτερη τύχη του χωριού μας και την περαιτέρω πρόδοτό του.

Μια δράκα φίλων —σπουδαστές ακόμα— με μπροστάρη πάντα τον Άγγελο πετύχαμε θαύματα για την εποχή μας. Η πρώτη μας επιτυχία

στόχοι όλων μας υψηλοί. Και ήρθε η εποχή του Άγγελου, που όταν κατέλαβε —επείγεια— καίρια πόστα στο Δημόσιο βίο και άλλους οργανισμούς κοινωνικού χαρακτήρα έκανε πραγματικότητα τα οράματά μας. Από τη θέση πρώτα του Δ/ντή Πολιτιστικών Προγραμμάτων του

Εθνικού Ιδρύματος, έφερε στο Μονοδέντρι και άλλα χωριά του Ζαγοριού «**Το Ξενοδοχείο του χωριού**», μια πρωτοποριακή προ-

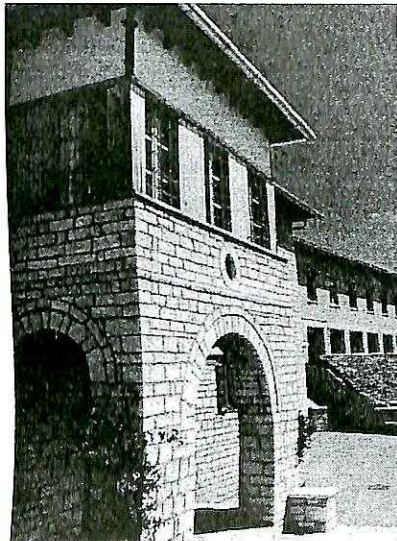
Η ομάδα των νέων της 10ετίας του 1950. (Με την κιθάρα ο Άγγελος)

Καρπός των ευγενικών φιλοδοξιών μιας ομάδας νέων του Μονοδενδρίου.

Του ΣΑΒΒΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

σπάθεια της Πολιτείας —η απαρχή— μιας τουριστικής υποδομής στην περιφέρεια... Τότε ακριβώς —το έτος 1962— γυρίστηκε με πρωτοβουλία του Άγγελου από την ΕΡΤ και η κινηματογραφική ταινία «**Το πρώτο βήμα**», που εκτίναξε στα ύψη, για τα δεδομένα εκείνης της εποχής, την τουριστική κίνηση στο Ζαγόρι.

Μετά την εκλογή του στο Πολυμελές Διοικητικό Συμβούλιο του

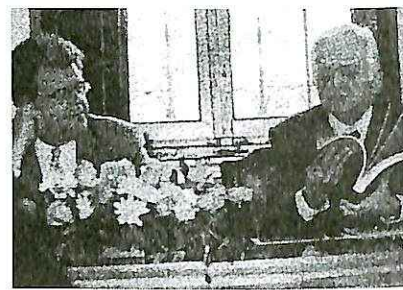
Ριζαρείος Χειροτεχνική Σχολή Μονοδενδρίου.

Ριζαρείου Κληροδοτήματος το έτος 1971, δραστηριοποιείται δυναμικά για την ανάδειξη και προαγωγή των σκοπών του κληροδοτήματος. Συνέβαλε σημαντικά για την καλύτερη αξιοποίηση του οικοπέδου της Ριζαρείου επί της Βασ. Σοφίας στην Αθήνα.

Στη γενέτειρα των Ριζαρών, επί των ημερών του Άγγελου στο Πολυμελές Συμβούλιο, ιδρύεται το 1979 χειροτεχνική Σχολή Θηλέων, στα εγκαίνια της οποίας, ο Άγγελος έφερε άρον-άρον τον τότε Υπουργό Εξωτερικών Ευάγγελο Αβέρωφ, ο οποίος εδήλωσε δημοσίως «πώς θα μπορούσε κανείς ν' αντισταθεί στην ψυχική δύναμη του Άγγελου;» Και από το έτος 2000 άνοιξαν

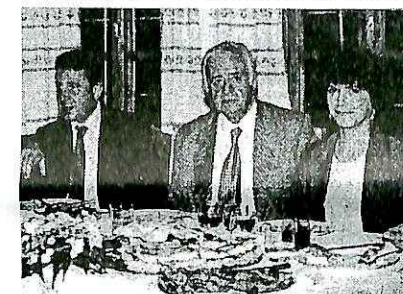
Από την παρουσίαση του Λευκώματος Boissonas με την κα Μαρίνα Λάτση, χορηγού της έκδοσης, με τον Άγγελο Κίτσο, επιμελητή της ύλης και της έκδοσης και τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Πέτρο Γέμπα.

Ο Πρόεδρος της Ριζαρείου Άγγελος Κίτσος παρουσιάζει το νέο εκδοτικό καύχημα του Ιδρύματος, «**Η Ελλάδα του μόχθου**», έχοντας δίπλα τον Πρόεδρο της Συμβ. Επιτροπής του Ιδρύματος Νιάρχου.

—για το Ριζαρείο Ίδρυμα και το Μονοδέντρι νέοι ορίζοντες.

Το Μονοδέντρι, ο μεγάλος έρωτας και η πρώτη του έγνοια για την ανάπτυξη του, γνώρισε μοναδικές στιγμές με τις κορυφαίες πολιτιστικές εκδηλώσεις θεατρικές παραστάσεις, φωτογραφικές εκθέσεις, εγκαίνια μεγάλων έργων, επίσημα Συνέδρια καλλιτεχνών και άλλων φορέων, που το καθιέρωσαν πολυ-

Με μέλη της οικογένειας Νιάρχου στο Ριζαρείο Χειροτεχνικό Κέντρο Μονοδενδρίου.

πολιτιστικό κέντρο της περιφέρειας, και όχι μόνο.

Βασιλείς και άρχοντες, διασημότητες του πολιτικού και καλλιτεχνικού κόσμου της χώρας μας, πρόεδροι ξένων κρατών και άλλοι επίσημοι προσκεκλημένοι του Άγγελου γνώρισαν τη Ζαγορίσια φιλοξενία και τα φιλόφρονα συναισθήματα των κατοίκων της περιοχής. Ιδρύονται στο Μονοδέντρι, ύστερα από επίπονες και συντονισμένες

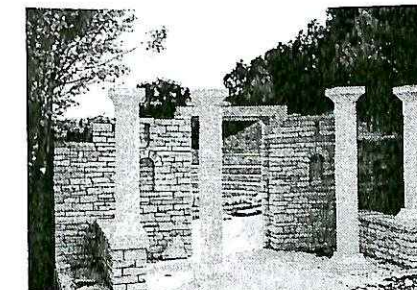

Η ευεργέτης κα Σοφία Εμπεϊρίκου δέχεται συγιννημένη διά χειρός του Άγγελου τη βράβευσή της από τη ΡΕΙζαρείο.

Στη μνήμη Άγγελου Κίτσου

ενέργειες του Άγγελου, Εκθεσιακό Κέντρο για περιοδικές φωτογραφικές εκθέσεις και Συνεδριακό Κέντρο με παράλληλες χρήσεις (Μουσειακός χώρος, Εκθετήριο παραδοσιακών χειροτεχνημάτων κ.λ.π.).

Εκεί όμως, που ο Άγγελος έδωσε το είναι του και επικέντρωσε όλη του τη δραστηριότητα ήταν η ίδρυση και κατασκευή του υπαίθριου αμφιθεάτρου —κόσμημα αληθινό— για το Μονοδέντρι, το Ζαγόρι όλη την Ήπειρο. Το μικρό «**Ηρώδειο**», όπως το αποκαλούσε με περηφάνεια, και πραγματικά έτσι είναι. Όταν πρωτοστατούσε για την ολοκλήρωση των εργασιών της κατασκευής του θεάτρου και αγωνιούσε για την εξεύρεση χρηματικών πόρων έλεγε: «Τους χορηγούς δεν τους βρίσκεις εσύ, σε αναζητούν

Τα πρυπύλαια του υπαίθριου αμφιθεάτρου Μονοδενδρίου.

αυτοί. Αυτό όμως δεν είναι τόσο εύκολο, όπως νομίζουν μερικοί —το αντίκρισμα του έργου οι και καλές δημόσιες σχέσεις. **Χρειάζεται νωρίτερα και πάνω απ' όλα και κάτι άλλο. Να έχεις δώσει από τον εαυτό σου ειλικρινά και χωρίς ιδιοτέλεια όλο τον πλούτο της ψυχής σου.**

Αυτή ήταν η φιλοσοφία της

Ο Άγγελος ξαναγεί τον Υπουργό Πολιτισμού Ευάγγελο Βενιζέλο στο υπαίθριο αμφιθέατρο.

Εκεί στο δημιουργημά του, το υπαίθριο αμφιθέατρο Μονοδενδρίου με την αφοσιωμένη σύντροφο της ζωής του Χριστίνα Πιτούλη, Ηγερία των μεγάλων του εμπνεύσεων και επιτυχιών.

Ζωής του Άγγελου Κίτσου και γι' αυτό μεγαλούργησε και τ' όνομά του θα μείνει στην ιστορία. Τον διέκρινε ένας οίστρος αγάπης για τον τόπο του, μεγάλη αισιοδοξία αλλά και αποφασιστικότητα στις ενέργειές του. Σε μια επιστολή του από την προσωπική μας αλληλογραφία σχετικά με την επίλυση εκρεμμένων υποχρεώσεων, που αφορούσαν διάφορα τοπικά έργα καθώς και ζητήματα της Ριζαρείου —επειδή εγώ λόγω της

Ριζαρείου —επειδή εγώ λόγω της Ριζαρείου— δεν ήμουν μερικές φορές αισιόδοξος για την αίσια έκβασή τους— μου έγραφε: «Σάββα άπλωσε το κουβάρι της φαντασίας σου από τη μια ως την άλλη άκρη του Βίκου για ν' αντλήσεις έτσι δύναμη και θάρρος και να είσαι σίγουρος πως θα πετύχουμε τους στόχους μας».

Ακαταπρόθετος με συναίσθηση της ευθύνης προχωρούσε ακάθεκτος στην πραγμάτωση των στόχων του παραμερίζοντας μικρόψυχες αντιδράσεις και χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες. Επέβλεπε ο ίδιος στα εργοτάξια, τοποθετούσε στην κατάλληλη θέση τους μουσικούς της ορχήστρας, διόρθωνε τα σκηνικά, κανόνιζε το ντεκόρ, διεκπεραίωνε από το τηλέφωνο και μόνο, δύσκολες υποθέσεις για τα κοινά ζητήματα. Σε όλους σε όσους απευθύνονταν για συνεργασία έσπευδαν να του προσφέρουν την όποια βοήθειά τους, γνωρίζοντας εκ των προτέρων την ειλικρίνεια του Άγγελου και τους ευγενείς σκοπούς του για έργο δημιουργικό.

Οι ώρες της προσωπικής του ανάπαυσης ελάχιστες. Οι παραινέ-

σεις μας για ξεκούραση έπεφταν στο κενό! Έπρεπε να κεντράρουμε και τον τελευταίο πίνακα στο Εκθεσιακό Κέντρο και μετά ν' αποχωρήσουμε.

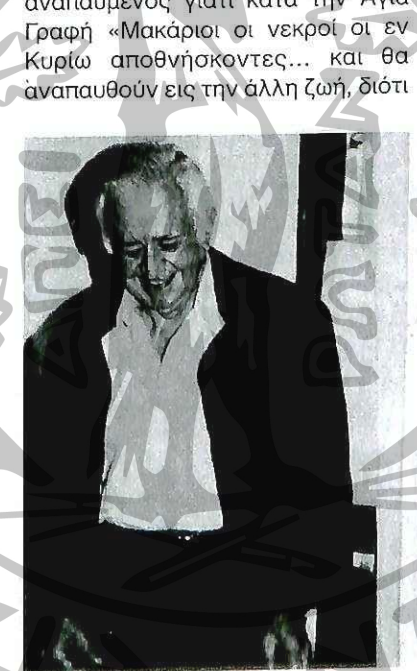
Τις ικανότητές του αυτές αναγνώρισαν και οι διοικούντες τα δύο μεγάλα ιδρύματα του Ιωαν. Λάτση και στου Νιάρχου και τον περιέβαλαν με την εμπιστοσύνη τους αναθέτοντας σ' αυτόν δύσκολες αποστολές, τις οποίες έφερε σε αίσιο πέρας, επιτυγχάνοντας εκ μέρους τους σεβαστές χορηγίες για κοινωνοφελή έργα ξεκινώντας από το Μονοδέντρι και την Παγωνιανή με κύριο βάρος την πόλη των Ιωαννίνων, Πανεπιστήμιο, Νοσοκομείο και άλλα ευαγή ιδρύματα.

Γι' αυτή την προσφορά βραβεύτηκε από το Πανίμο Ιωαννίνων και άλλους φορείς.

Στη μνήμη του με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Κεντρικού Ζαγοριού, το Υπαίθριο Αμφιθέατρο Μονοδενδρίου θα φέρει εσάει το όνομά του «**ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΙΤΣΟΣ**».

Εκεί στις μαρμαρίνες κερκίδες του θεάτρου θα συναντιούμαστε νοερά με τον Άγγελο από τη γειτονιά των αγγέλων, αποτινώντας τον σφειλόμενο φόρο τιμής σ' εκείνον, που ανάλωσε τη ζωή του στην υπηρεσία των συνανθρώπων του. Και πέρα από το θέατρο εκεί στους απορρώγες βράχους τα «Γκρούνια» να κάνουμε σχέδια για το υπό ίδρυση «**Πάρκο των Μουσών**», ενός ακόμα οράματος, εν ζωή, του Άγγελου, για το οποίο μας έλεγε:

«**Θα ήθελα με το έργο αυτό να κλείσω ήρεμος τον κύκλο της ζωής μου**». Δυστυχώς δεν πρόβαλε. Πάνω στην ώρα της δράσης του μας εγκατέλειψε για πάντα. Όμως εκεί που πήγε θα είναι ήρεμος κι' αναπαυμένος γιατί κατά την Αγία Γραφή «**Μακάριοι οι νεκροί οι εν Κυρίω αποθνήσκοντες...** και θα αναπαυθούν εις την άλλη ζωή, διότι

Αγαπημένο μας Άγγελε, έτσι θέλουμε να σε θυμούμαστε πάντα.

Μπροστά στο Εκθεσιακό Κέντρο με τον Άγγελο από τις προετοιμασίες ως αργά το βράδυ της φωτογραφικής έκθεσης «**Η Ελλάδα του μόχθου**» (Αύγ. του 2005)

τους παρακολουθούν μαζί τους τα άγια έργα τους». (Ιωαν. Αποκάλ. ιδ', 13).

Και πραγματικά, ο Άγγελος άφησε έργο άγιο και μεγάλο.

Θα τον θυμούμαστε πάντα και θέλουμε να τον θυμούμαστε, όπως τον ζήσαμε στις ευτυχισμένες στιγμές της ζωής του. Κι' έτσι τον αποχαιρετήσαμε από το θεατρό του με το κλαρίνο και με το σκοπό ενός μοιρολογιού, που άρχιζε από το Ζαγόρι και τελειωνε εκεί στη Φώκαια της Ανατολής —την αναβίωση του θρήνου της— που ζήσαμε μέσα από τη φωτογραφική έκθεση, τελευταία καλλιτεχνική εκδήλωση του Άγγελου, που δεν πρόφτασε να την χραεί, γιατί πριν από δυο μέρες έφυγε από τη ζωή.

Αξέχαστε φίλε θα ζεις στις καρδιές μας.

Σάββας Θεοδώρου

Άρθρο του Άγγελου στο Κυριακάτικο ένθετο «ΕΠΤΑ ΗΜΕΡΕΣ» της εφημερίδας «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» (27 Μαρτίου 1994) αφιέρωμα στα Ζαγοροχώρια.

Η προσφορά της Ριζαρείου (Οι πολιτιστικές και κοινωνικές δραστηριότητες στο Ζαγόρι)

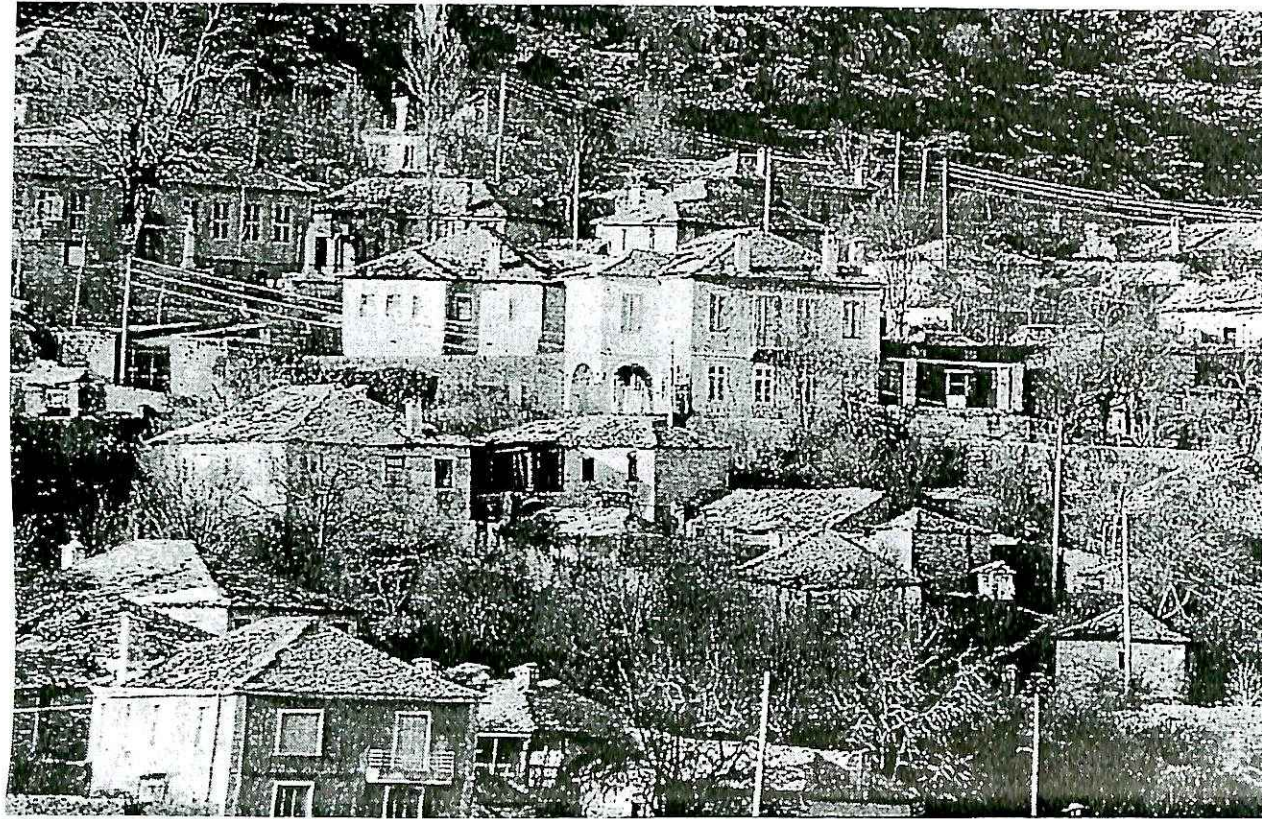
«ΠΡΟΣ τον χρησιμώτατον Κύριον Γεώργιον Ριζάρην, Ζαγορίσιον, Εις Μόσχαν» απευθύνει ο Αδαμάντιος Κοραής την περιλάλητη αλληλογραφία του (1825) με τον μεγάλο Εθνικό Ευεργέτη. Και ο τελευταίος απαντά ως «Γεώργιος Ριζάρης εκ της πολίχνης Μονοδένδρι Ζαγορίου». Αργότερα (1841) στη διαθήκη του μεριμνά ιδιαίτερα για το «πολυπόθητον Ζαγόρι» του (προνομιακή μεταχείριση των υποτρόφων από το Ζαγόρι στη Ριζάρειο Σχολή, ενίσχυση του Ελληνικού Σχολείου Μονοδένδριου, επιταγή στους εκτελεστές να γίνει εκεί κι άλλο Σχολείο για «να μαθαίνουν τα κοράσια γράμματα και χειροτεχνήματα» και άλλες ρυθμίσεις).

Εκατόν πενήντα ακριβώς χρόνια εφέτος από τη συνεχή λειτουργία της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής (1844) και το Εθνικό Κληροδότημα των Αδελφών Ριζάρη, χωρίς να αποστεί τον κύριο σκοπό του, έχει διευρύνει, με δικαστική απόφαση του 1980, το ενδιαφέρον του για το Ζαγόρι, πλησιάζοντας πάντοτε μέσα στα μέτρα του δυνατό, αλλά και της εποχής μας, τα οράματα των ιδρυτών του.

Πιο συγκεκριμένα, η Ριζάρειος δαπανά σήμερα το 30% των ετησίων προσόδων της για τις παρακάτω κατηγορίες δραστηριοτήτων της στο Ζαγόρι:

Επαγγελματική εκπαίδευση κοριτσιών: Στο Μονοδένδρι, γενέτειρα των ευεργετών, λειτουργεί σε ωραιότατες εγκαταστάσεις Χειροτεχνικό Κέντρο που παρέχει εκπαίδευση και πρακτική άσκηση (4ετούς διάρκειας) σε κορίτσια της περιοχής. Οι απόφοιτές του μπορούν να εργασθούν στο Τμήμα Παραγωγής με πλήρη κοινωνική ασφάλιση. Μέχρι τώρα έχουν αποφοιτήσει περισσότερα από 150 κορίτσια και πολλά απ' αυτά έχουν ανοίξει δικά τους εργαστήρια σε χωριά και πόλεις.

Η Ριζάρειος ενισχύει επίσης γενναία και σε ετήσια βάση τη Λαμπριάδαιο Βιοτεχνική Σχολή,

Το Μονοδένδρι, η γενέτειρα των Μεγάλων Ευεργετών Μάνθου και Γεωργίου Ριζάρη, ιδρυτών της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής Αθηνών

η οποία έχει λαμπρή παράδοση στην εκπαίδευση και παραγωγή θαυμάσιων ταπήτων.

Πάντως, οι δύο αυτές Σχολές αποτελούν έναν ενδιαφέροντα αναπτυξιακό πυρήνα στο κέντρο του Ζαγορίου στον οποίο απασχολούνται καθημερινά 230 άτομα (μαθητρίες, τεχνίτρες, εκπαιδευτές, διοικητικό κ.λπ. προσωπικό).

Στήριξη της Δημοτικής και Μέσης Παιδείας: Στο Μονοδένδρι, επίσης, η Ριζάρειος διατηρεί μια θαμάσια Μαθητική Εστία στην οποία, εκτός από τους ντόπιους, φιλοξενούνται μαθητές Δημοτικού Σχολείου από τα χωριά του Ζαγορίου που τα Σχολεία τους έχουν καταργηθεί.

Η Ριζάρειος ακόμη συμβάλει στη διατήρηση του μοναδικού στα Ζαγοροχώρια Γυμνασίου - Λυκείου Τσεπελόβου με την πληρωμή των μηνιαίων τροφείων όλων των μαθητών που εξυπηρετούνται στην εκεί Μαθητική Εστία του Εθνικού Ιδρύματος Νεότητας.

Συντήρηση μνημείων: Κάθε

χρόνο διατίθεται σημαντικό χρηματικό ποσό στα εκκλησιαστικά συμβούλια των χωριών του Ζαγορίου για τη συντήρηση των πιο αξιόλογων εκκλησιαστικών τοπικών μνημείων σε συνεργασία με την Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων.

Πολιτιστικές δραστηριότητες: Στο γραφικό Κουκούλι, «εκπαιδευτικόν Κέντρον πάσης της Ηπείρου» κατά τη δεκαετία του 1820, η Ριζάρειος ίδρυσε και λειτουργεί με μία προς το παρόν μόνιμη υπάλληλο, το Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης» με σκοπό να συγκεντρώσει εκεί όλα τα τοπικά και πνευματικά ντοκουμέντα της περιοχής, προκειμένου να τα θέσει στη διάθεση των ερευνητών του Ζαγορίσιου πολιτισμού και της ιστορίας. Στο ίδιο κτίριο στεγάζεται και η θαυμάσια συλλογή βοτάνων του αείμνηστου λαογράφου Κώστα Λαζαρίδη.

Στο Μονοδένδρι επίσης αναπαλαιώνεται το πρόσφατα αποκτηθέν αρχοντικό Μάνθου Πανταζή, στο οποίο θα εκυπηρε-

τούνται ποικίλες πολιτιστικές δραστηριότητες της Ριζαρείου (πνευματικά συμπόσια, σεμινάρια, ομιλίες συναυλίες με μικρά σύνολα κ.λπ.).

Στις πολιτιστικές δραστηριότητες εντάσσεται και η περυσινή έκδοση του πολυτελούς Λευκώματος «Ζαγοροχώρια» που θεωρήθηκε εκδοτικό γεγονός. Προγραμματίζεται επίσης η έκδοση γύρω στα Χριστούγεννα, ενός φωτογραφικού αφιερώματος στα «Παλιά Γιάννινα».

Αυτή, λοιπόν, είναι σε γενικές γραμμές η προσφορά της Ριζαρείου στο σημερινό Ζαγόρι. Απέχει βέβαια από το να αποτελεί δραστηριότητα στον αναπτυξιακό χώρο του.

Αλλά δεν θα αργήσει να γίνει κι αυτό με την επικείμενη αξιοποίηση και της υπόλοιπης περιουσίας του Κληροδοτήματος. Το εγγυάται, εκτός των άλλων, η ειλικρινής αγάπη προς αυτά τα ωραία χωριά των διοικούντων και εργαζομένων στην ιστορική Ριζάρειο.

ΜΙΑ ΟΜΙΛΙΑ - ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ, ΓΙΑ ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

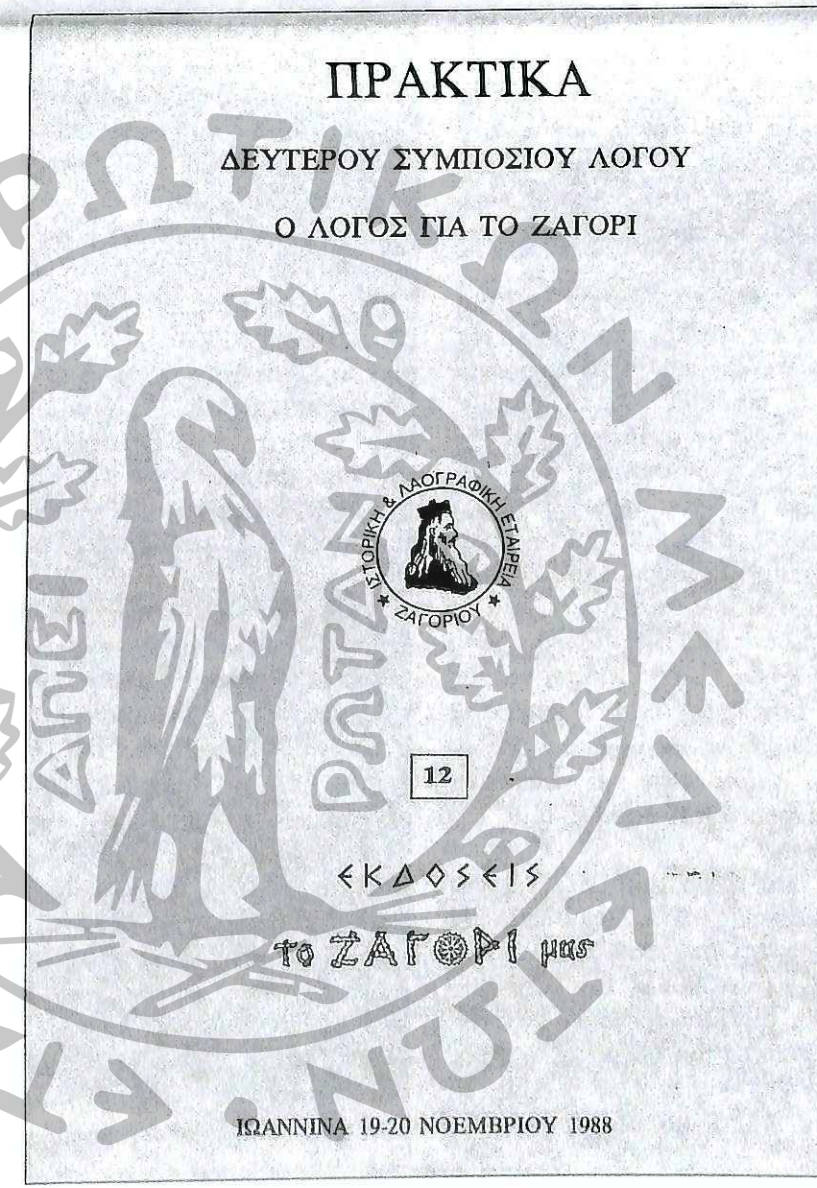
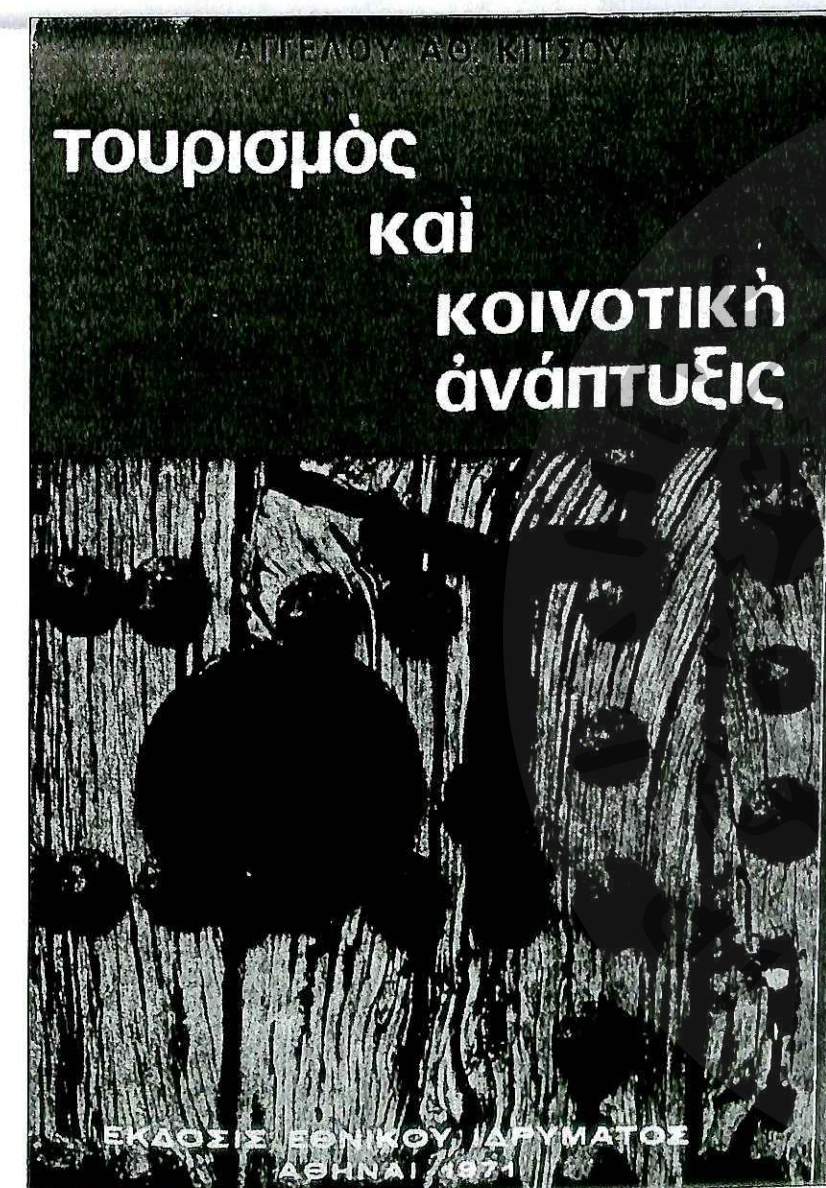
Θα κλείσουμε το μικρό μας αφιέρωμα στον Άγγελο Κίτσο, αναδημοσιεύοντας μια ομιλία - παρακαταθήκη του από τα πρακτικά του Β' Συμποσίου Λόγου, «Ο ΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ» που διοργάνωσε η ΙΛΕΖ σε συνεργασία με το ΚΕΖ και τον Π.Σ. Ζαγορισίω τον Νοέμβριο του 1988 στα Γιάννινα στην αίθουσα της ΕΗΜ, με τίτλο της ομιλίας του η «Πολιτιστική κληρονομιά και το μέλλον του Ζαγορίου». (Το Α' Συμπόσιο έγινε δυο χρόνια πριν το 1986).

Στην ομιλία του αυτή βρίσκεται συμπυκνωμένη ολόκληρη η δημιουργική και οραματική σκέψη του Άγγελου για το Ζαγόρι και την προοπτική της επιβίωσης και της σωστής ανάπτυξης και πορείας του στο αύριο.

Την αναδημοσιεύουμε με την ευχή και την ελπίδα η παρακαταθήκη αυτή να αποτελεί πάντα την πυξίδα σε όσους φιλοδοξούν σήμερα και αύριο να ασχοληθούν και να προσφέρουν τις ανιδιοτελείς υπηρεσίες τους στο Ζαγόρι μας.

Ο Άγγελος πολλές από τις ιδέες που εκφράζει στην ομιλία του αυτή στα χρόνια που ακολούθησαν τις έκανε πράξεις, σπέρνοντας και καλλιεργώντας όπως (το ξαναείπαμε) ιδέες και πολιτισμό στο Ζαγόρι.

Ο ίδιος τα λέει καλύτερα αυτά σ' ένα απ' τα πρώτα του πονήματα όπως αυτό με τίτλο «Τουρισμός και κοινοτική ανάπτυξη» που εκδόθηκε το μακρινό 1971. Σε κάποιο σημείο στο βιβλίο αυτό λέει ο Άγγελος: «Σ' αυτούς που θέλουν να κάνουν μια αρχή για την τουριστική αξιοποίηση του τόπου τους και δε βρήκαν ακόμη τη σωστή πορεία σ' αυτούς που ξεκίνησαν και πιστεύουν ή θα πρέπει να πιστέψουν πως οι προσπάθειες αναπτύξεως δεν έχουν τέλος σ' αυτούς που είναι ανάγκη να επαναλάβουμε την Αμερικανική παροιμία που λέει πως «Ένας ενθουσιώδης άνθρωπος ισοδυναμεί με ... μία πλειονότητα!». Μια πλειονότητα όμως που είναι ικανή να αλλάξει τη μοίρα του τόπου της!...».

Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

ΑΓΓΕΛΟΥ ΚΙΤΣΟΥ

Επειδή το θέμα είναι γενικό και αφηρημένο θα προσπαθήσω μακριά από θεωρητικές κατασκευές, και με απλό τρόπο να εκφράσω συνοπτικά μερικές πρακτικές σκέψεις μου πάνω σ' αυτό. Άλλωστε θα πρέπει να πως πως δεν είμαι ειδικός και πως, πέρα απ' την εμπειρία μου ως υπεύθυνος παλιότερα των προγραμμάτων πολιτιστικής δραστηριότητας του Εθνικού Ιδρύματος και από την αγάπη μου για τον τόπο απ' όπου κατάγομαι και όπου μεγάλωσαν δεν υπάρχει κάτι άλλο που να με συνδέει με το πρώτο τουλάχιστον σκέλος του θέματος. Όσο δε για το μέλλον του Ζαγορίου λίγο πολύ στον τόπο μας όλοι μας ασχολούμαστε με τη μελλοντολογία κι έτσι ας επιτραπεί και σε μένα να οιωνοσκοπήσω. Στους δύσκολους καιρούς που περνάμε ίσως τα όνειρα να αποβαίνουν πιο χρήσιμα απ' ό,τι τα πολλά και ηχηρά λόγια που βαρεθήκαμε να ακούμε. Εξάλλου, όπως είπα κάποιος, δεν μπορεί να είσαι ρεαλιστής, εάν δεν ονειρεύεσαι...

Αρχίζοντας λοιπόν το θέμα μου θα ήθελα, αντιστρέφοντας και αυτονομώντας τα πράγματα για καθαρά λειτουργικούς λόγους που συνδέονται με την καλύτερη διάθρωση των σκέψεών μου να μιλήσω πρώτα για το μέλλον και μετά για την πολιτιστική κληρονομιά του Ζαγορίου. Όταν λοιπόν μιλάμε για το μέλλον του Ζαγορίου το πρώτο ερώτημα που θα πρέπει να μας απασχολήσει είναι: **τι επιτέλους θέλουμε να κάνουμε στο Ζαγόρι; Γιατί εδώ τα πράγματα μπερδεύονται κάπως από την αρχή.**

Πιο συγκεκριμένα έχω την εντύπωση ότι οι Ζαγορήσιοι και οι φίλοι μας που ασχολούνται με τις υποθέσεις του Ζαγορίου βλέπουν διαφορετικά ο ένας απ' τον άλλο τα πράγματα, ως προς το ερώτημα που αναφέραμε. Ή, αν θέλετε καλύτερα, ανήκουν

λίγο-πολύ σε μια απ' τις παρακάτω διαφορετικές μεταξύ τους κατηγορίες:

Πρώτα πρώτα είναι οια θεράπευτα ρομαντικοί και απαισιόδοξοι. Εκείνοι που ζουν με τον απόηχο μιας ένδοξης εποχής την οποία θεωρούν ανεπανάληπτη, μιας εποχής που δε γυρίζει πίσω και γι' αυτό το λόγο πιστεύουν ότι το Ζαγόρι που αυτοί φαντάζονται είναι καταδικασμένο, ακόμη και κατά το μέρος που έμεινε όρθιο, να αφανισθεί, να σβήσει αν δεν έσβησε...

Φαίνεται οι εκπρόσωποι της κατηγορίας αυτής λόγιοι, ιστορικοί και ιστοριογράφοι να έχουν πρωτακουσθεί από τότε που εμφανίστηκαν τα κατά Ιωάννη Λαμπρίδη δεινοπαθήματα του Ζαγορίου, οι ληστείες και άλλα πολλά. Δικαιολογημένος ο πόνος και η ανησυχία τους, αλλά το περίεργο κι ενθαρρυντικό είναι ότι εκατό και πλέον χρόνια από τότε το Ζαγόρι εξακολουθεί να ζει έστω και με τη μορφή που το ξέρουμε. Αν θέλουμε μάλιστα να 'μαστε ειλικρινείς θα πρέπει να παραδεχτούμε πως ορισμένα χωριά μας (μον 'ρχονται πρόχειρα στο νου του Τσεπέλοβο, το Πάπιγκο, το Σκαμνέλι, το Μονοδένδρι, το Γρεβενίτι) όχι μόνο δεν οδηγήθηκαν στον αφανισμό, αλλά η σημερινή τους κατάσταση είναι αισθητά καλύτερη απ' ό,τι πριν λίγα χρόνια.

Ήμουν πριν από δεκαπέντε περίπου ημέρες στο Δυτικό και Κεντρικό Ζαγόρι με το γνωστό σκηνοθέτη Νίκο Κούνδουρο, ο οποίος με παρακάλεσε να τον φιλοξενήσω και να τον βοηθήσω στην επιλογή κάποιων χώρων για το γύρισμα μιας διεθνούς κινηματογραφικής παραγωγής με θέμα τις τελευταίες ώρες του Λόρδου Βύρωνα στην Ελλάδα. Για την εξυπηρέτηση των σκοπών του ο σκηνοθέτης ήθελε να βρει ερημωμένα και καταστραμμένα χωριά. Κι ειλικρινά, ήθελε γιατί ήταν Σαββατοκύριακο, θέλετε γιατί ο καιρός ήταν καλός κι είχε ξεχυθεί κόσμος

και κοσμάκης στα χωριά αυτά, δεν βρήκαμε απόλυτα αυτό που ήθελε ο φίλος μας σε σημείο που να μου πει απογοητευμένος: «μα πού είναι αυτά τα ερημωχώρα του Ζαγορίου του Ζαγορίου που ακούμε;». Το συμπέρασμα απ' αυτήν την παρένθεση θα το βγάλουμε πιο κάτω εδώ απλώς για την ιστορία αναφέρουμε ότι η ταινία τελικά θα γυριστεί τα μέσα του καλοκαιριού του 1989 με βάση τα Γιάννινα, το Κουνκούλι και την Κάτω Βίτσα.

Αλλά ας επανέλθουμε τη μελλοντολογία: Μια άλλη κατηγορία είναι οι ρομαντικοί, αλλά αισιόδοξοι, οι οποίοι πιστεύουν ότι κάποτε μπορεί εκείνη η ένδοξη εποχή του Ζαγορίου, με πολλές βέβαια παραλλαγές, να αναβιώσει· μπορεί το χθες να ενυπάρξει στο σήμερα. Και όσο αυτή η δυνατότητα απομακρύνεται τόσο πιο πολύ αυτοί βυθίζονται στο χώρο των ακαθόριστων προοπτικών. Οι εκπρόσωποι τους είναι λιγοστοί, αλλά μας χρειάζονται. Ποιος ξέρει; Ίσως η δημιουργική φαντασία τους να υφάνει κάποτε το καινούριο είδος του ζαγορήσιου πολιτισμού, για το οποίο θα μιλήσουμε στο τέλος.

Είναι ακόμη οι ειδικοί, οι οποίοι με την καθόλα σεβαστή και ωφέλιμη ειδίκευση και γνώση τους συμβάλλουν άθελά τους, τις περισσότερες φορές, στον κατακερματισμό της πραγματικότητας. Μας διδάσκουν τα πάντα για το μέρος (την ειδικότησή τους δηλαδή), αλλά δε μας λένε πολλά πράγματα για το όλον, ή όταν μας τα λένε, συνδέουν συνήθως τη σωτηρία του Ζαγορίου με το δικό τους γνωσιολογικό αντικείμενο. Να πούμε εδώ ότι ξεχωριστή κατηγορία ειδικών αποτελούν οι οικολόγοι και οι σχετικοί με το περιβάλλον, οι οποίοι όταν είναι ρεαλιστές και ευρηματικοί και δεν υιοθετούν ακραίες

θέσεις είναι πολύτιμοι συμπαραστάτες στις υποθέσεις του Ζαγορίου.

Και, τέλος, υπάρχουν οι αναπτυξιακοί, αυτοί που πιστεύουν ότι, εφόσον διατεθούν οι απαραίτητοι πόροι και τα κατάλληλα μέσα, ο χώρος του Ζαγορίου (προσέξτε τη λέξη «ο χώρος») μπορεί να αναπτυχθεί στα πλαίσια της σύγχρονης οικονομικής πραγματικότητας. Οι φίλοι μας αυτοί είναι τελικά τεχνοκράτες οι οποίοι βλέπουν το Ζαγόρι ως οικονομική μονάδα, της οποίας οι πολιτιστικές και άλλες ιδιαιτερότητες δε συνδέονται απαραίτητα με το μέλλον της (δεν τολμώ να πω τη φράση «έρχονται σε δεύτερη μοίρα»).

Απέναντι τώρα σ' αυτές της θεωρήσεις έχουμε την πολιτεία η οποία ποτέ δε μας είπε με γεμάτο στόμα τι ακριβώς σκέφτεται να κάνει στο Ζαγόρι, αλλά μας νανουρίζει συνεχώς με μισόλογα και εδώ εννοώ της κατά καιρούς λιγοστές μελέτες για επί μέρους αναπτυξιακούς κλάδους, οι οποίες, μπορεί να είναι καταρχήν αξιόλογες αλλ' όσες, εγώ τουλάχιστον κι άλλοι πιο ειδικοί, έχουμε διαβάσει, δεν πάνε σε βάθος.

Θα πείτε έχουν γίνει και γίνονται έργα. Αλλ' αυτά, απαντούμε, είναι αποσπασματικά, σπασμωδικά, ευκαιριακά και γι αυτό ασύνδετα μεταξύ τους. Ή, αν θέλετε, δεν αποτελούν λει-

Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

τουργικό κομμάτι κάποιον όλον, δεν έχουν ως πλαίσιο αναφοράς ένα γενικό αναπτυξιακό πλάνο ένα πρόγραμμα καθολικής ανάπτυξης του Ζαγορίου.

Δεν ξέρω μετά την αποκέντρωση, αν υπάρχει τέτοιο πρόγραμμα εδώ στην περιφέρεια. Στην Αθήνα πάντως -και εννοώ το πιο αρμόδιο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και το ΚΕΠΕ- δεν υπάρχει. Υπάρχουν μόνο οι επί μέρους, προτάσεις του συνεδρίου Περιφερειακής Ανάπτυξης που έγινε την άνοιξη στα Γιάννινα. Βάσει αυτών ετοιμάζεται από το ΚΕΠΕ η έκθεση για την Ήπειρο που θα ενταχθεί στο νέο πενταετές, αλλά ούτε σ' αυτό, κατά τις πληροφορίες μας πάντοτε, υπάρχει ειδικό κεφάλαιο για το Ζαγόρι.

Μας χρειάζεται όμως ένα τέτοιο γενικό πλάνο, εκτός των άλλων, για να βοηθήσει κι εμάς τους απλούς πολίτες, που υποτίθεται, συμμετέχουμε ως ισοδύναμα με το κράτος στοιχεία στην διαδικασία της ανάπτυξης, να διαμορφώσουμε το κοινό με το κράτος όραμα για την καθολική ανάπτυξη του Ζαγορίου.

Μας χρειάζεται για να ξέρουμε πού βαδίζουμε και πού θα καταλήξουμε.

Μας χρειάζεται για να έχουμε μπροστά μας κάθε τόσο ένα κριτήριο για την πρόοδο του τόπου μας που θα είναι μέτρο και τελικός σκοπός μαζί. Μας είναι απαραίτητο τέλος για να κοντρολάρουμε πόσο κοντά ή πόσο μακριά είμαστε από τους στόχους που θέσαμε.

Εάν δε διαμορφώσουμε αυτό το κοινό όραμα φοβάμαι ότι θα βλέπουμε συνέχεια μπροστά μας τα δέντρα και θα χάνουμε στο δάσος ότι θα πιέσουμε, δηλαδή το κράτος να μας ικανοποιεί ενδοκοινοτικές επιδιώξεις, και θα απωλέσουμε οριστικά το μεγάλο στόχο μιας σύμμετρης και καθολικής ανάπτυξης του Ζαγορίου.

Λένε πολλοί ότι είναι προς όφελός μας που δεν έγιναν πολλά πράγματα από πλευράς εξειδικευμένων μελετών και μεγάλων έργων στο Ζαγόρι, γιατί μπορούμε τώρα να ξεκινήσουμε σωστά με βάση την απο-

κτηθείσα από ανάλογες περιοχές πείρα, με βάση τις νέες τεχνικές, τις ευνοϊκότερες χρηματοδοτικές συνθήκες και άλλα ατού. Αυτό μπορούμε να το δεχθούμε ενόσω δεν αποτελεί μόνιμο άλλοθι για να δικαιολογούνται παραλείψεις, και αναβλητικότητες κάποιων υπευθύνων.

Μήπως όμως γι' αυτό το λόγο ήρθε η ώρα να ασκήσουμε ως Ζαγορήσιοι τη μεγάλη οργανωμένη, μεθοδική και αποτελεσματική πίεση στην πολιτεία, την οποία, η γενιά μου τουλάχιστον, δεν είδε ποτέ να πραγματοποιείται. Μήπως θα πρέπει να κάνουμε κι εμείς το δικό μας «Καλαμά;» (εννοώ την πρόσφατη και δυναμική εξέγερση των Θεσπρωτών).

Αν το αποφασίσουμε κάποτε αυτό, θα πρέπει προηγουμένως να ξεκαθαρίσουμε μέσα μας τι θα ζητούσαμε απ' το κράτος για

τη μεγάλη «ενότητα» Ζαγόρι - γιατί έτσι πρέπει να βλέπουμε τον τόπο μας.

Ένα τέτοιο ξεκαθάρισμα όμως δεν πρέπει να γίνει με «δουλειά στο γόνατο» που λένε στα χωριά μας, αλλά με μεθοδικές ενημερωτικές, εκπαιδευτικές και συνθετικές διαδικασίες οι οποίες θα πρέπει να ακταλήξουν σε κάποια υψηλού επιπέδου πανζαγορησιακή εκδήλωση με ευρεία συμμετοχή εκπροσώπων των αρχών και του πληθυσμού και απώτερο σκοπό, όπως είπαμε, τη διαμόρφωση ενός κοινά αποδεκτού αναπτυξιακού ιδεώδους για το Ζαγόρι στα πλαίσια της σύγχρονης οικονομικής και κοινωνικής πραγματικότητας.

Ανήκει, νομίζω, στα λαμπρά τοπικά μας σωματεία, τα οποία οργάνωσαν και το Συμπόσιο αυτό, να συστήσουν μια Συντονιστική επιτροπή για την προε-

γασία αυτής της παναζαγορησιακής εκδήλωσης που απαιτεί πολύ κόπο και πολλή υπεύθυνη δουλειά. Αν δεν είμαστε διατεθειμένοι να κάνουμε κάτι σοβαρό, ας μην αρχίσουμε. Και προς Θεού! **μακριά από κομματικές σκοπιμότητες, διαθέσεις αυτοπροβολής, επιπόλαιες κρίσεις και τα άλλα γνωστά «νεοελληνικά» κακά.**

Οποιοδήποτε πάντως κι αν είναι το περιεχόμενο της ποθομένης, ισόρροπης σωστής ανάπτυξης του Ζαγορίου, όπως αυτό θα διαμορφωθεί μές κι απ' την προτεινόμενη πανζαγορησιακή εκδήλωση (Συνέδριο, Διάσκεψη κλπ.) δε βλέπω να πραγματοποιείται αυτή η ανάπτυξη έστω και στο απώτερο μέλλον χωρίς δύο βασικά στοιχεία:

α) **γενναία οικονομική βοήθεια από ελληνικές και ξένες πηγές και β) δημιουργία ενός «Αυτόνομου Οργανισμού Ζαγορίου»** (να το ονομάσουμε έτσι πρόχειρα) με ισχυρότατο παρεμβατικό χαρακτήρα, σταθερούς πόρους και αρκετή τεχνική βοήθεια, κυρίως από την Ε.Ο.Κ., για το ξεκίνημα και την εν γένει λειτουργία του.

Η πίστη μου είναι ότι μόνο με ένα τέτοιο οργανωτικό-χρηματοδοτικό σχήμα θα αποφύγουμε τα χειρότερα κακά που μας επιφυλάσσει το μέλλον και θα προχωρήσουμε στη σωστή ανάπτυξη. Γιατί εάν ως τώρα, περνώντας απ' την αδιαφορία **καταλήξαμε στην ερήμωση απ' εδώ κι εμπρός μπορεί να υποστούμε το θανάσιμο εναγκαλισμό μιας κακής ανάπτυξης.** Να αναπτύξουμε δηλαδή το χώρο και να καταστρέψουμε τα χωριά. Γιατί ο χώρος θα «αναπτυχθεί» κάποτε. Βλέπτε συνηθίσαμε να βλέπουμε τα πάντα με τα χρονικά όρια της δικής μας ζωής, με τα μέτρα του προσώπου μας και να μιλάμε για τις τριετίες, πενταετίες και δεκαετίες, ενώ υπάρχουν και πεντηκονταετίες και εκατονταετίες. Θα «αναπτυχθεί» λοιπόν ο χώρος είτε το θέλουμε είτε όχι είτε βοηθήσει είτε δεν βοηθήσει η Ε.Ο.Κ. για πολλούς και διάφορους λόγους:

Από τα εγκαίνια έκθεσης στο Μονοδένδρι.

Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Πρώτα - πρώτα έχει σημαντικές τουριστικές δυνατότητες. Μετά έχει δάση και άλλες πλουτοπαραγωγικές πηγές, ίσως και πετρέλαιο (φαντασθείτε τι αλλαγές μπορεί να επιφέρει μια τέτοια επιβεβαίωση). Ακόμη με τη μεγάλη οικιστική ανάπτυξη των Γιαννίνων μεταβάλλεται σε προάστείο τους και προσφέρεται για εγκατάσταση μικρών βιοτεχνιών, κτηνοτροφικών μονάδων, ελαφρών βιομηχανιών συναρμολογήσεως, χιεροτεχνικών πυρήνων κλπ. Στο τέλος, όπως όλη η χώρα μας και όλη η Ευρώπη, περιμένει κι ο δικός μας τόπος το 1992 με όλα τα καλά που μας επιφυλάσσει κι όλους τους κινδύνους που περικλείει ακόμη και για τις μικρές πατρίδες.

Έναν απ' αυτούς μου επεσήμανε προ ημερών ένας παλιός φίλος μου που δουλεύει στη Γαλλία σ' ένα μεγάλο ευρωπαϊκό οργανισμό επενδύσεων. Δεν μπορείς μου είπε, να φαντασθείς, με πόση ανυπομονησία περιμένουν οι Ευρωπαίοι μικροκαταθέτες τον ερχομό του 1992 για να επενδύσουν χρήματα σε αγορά εξοχικής γης στην Ελλάδα. Αν έχεις όστω κι ένα μικρό κηπάκι, οπουδήποτε, μα στα κράβαρα, που λέει κι η παροιμία, κράτα τον και θα με θυμηθείς».

Φοβάμαι αγαπητοί φίλοι, ότι σε κάποια χρονική στιγμή, εάν δεν κινηθούμε στα πλαίσια που πολύ γενικά προδιαγράψαμε, θα πωλούνται οικόπεδα με δόσεις στο Πάπιγκο και στο Μονοδένδρι κι αργότερα και στο υπόλοιπο Ζαγόρι και πως μια μέρα θα χτίζονται ενδεχομένως καινούριοι οικισμοί για να στεγάσουν ξένους ιδιοκτήτες. Και μέσα από ένα τέτοιο αλαλούμ θα ψάχνουμε με το κερί να ανακαλύψουμε το «Ζαγόρι» που κάποτε αγαπήσαμε και αφήσαμε να χαθεί.

Μπήκαμε όμως ανεπαίσθητα στο άλλο σκέλος του θεματός μας, την πολιτιστική κληρονομιά μας και το χρέος μας προς αυτή.

Σεβόμενος το χρόνο σας και αποφεύγοντας, όπως υποσχέθηκα, αναφορές σε θεωρίες και

χιλιοειπωμένα μέχρι βαρυνεστημάρας πράγματα γύρω από τη γέννηση, την εξέλιξη και την αξία του ζαγορήσιου πολιτισμού θα μπω κατευθεία στην καρδιά του θέματος περιγράφοντας αμέσως και με συνοπτικό τρόπο ποια είναι η «κληρονομιά» και ποιοι οι «κληρονόμοι» γιατί πρέπει να τους ιδούμε κι αυτούς στην εποχή μας με λίγο ευρύτερο μάτι.

Η κληρονομιά, όπως σώθηκε ως τις μέρες μας, περιλαμβάνει τα εξής επί μέρους στοιχεία:

Πρώτο: δομημένο περιβάλλον (δηλ. σπιτία, εκκλησίες, γεφύρια, καλντερίμια, πλατείες) μεγάλης πράγματι αισθητικής αξίας το οποίο πλαισιώνεται από ένα μοναδικό στα χωριά μας ορεινό τοπίο με πολύ πρόσκαιρο και σπάνιες γεωλογικές ιδιοτυπίες.

Δεύτερο: ντοκουμέντα (παλιά κοινοτικά και ατομικά έγγραφα, οικογενειακά κειμήλια, βιβλία ζαγορήσιων συγγραφέων και βιβλία σχετικά με το Ζαγόρι, φωτογραφίες, εσωτερικοί διάκοσμοι σπιτιών, εικόνες, προϊόντα λαϊκής τέχνης και άλλα).

Τρίτο: ήθη, έθιμα, θεσμοί, ιδέες, αξίες και άλλα στοιχεία της ζαγορήσιας ζωής, στα οποία αποκρυσταλλώθηκε η λαϊκή σοφία και τα οποία έχουν εξαναφανισθεί σχεδόν από τη σημερινή ζωή των χωριών μας αφήνοντας να μιλήσουν για την ύπαρξή του τα ντοκουμέντα, που κι

αυτά με την πάροδο του χρόνου χάνονται.

Οι κληρονόμοι τώρα «εν ευρεία εννοία» δεν είναι όπως εδώ και λίγα χρόνια νομίζαμε οι 4.000 περίπου κάτοικοι του σημερινού Ζαγορίου και οι άλλοι τόσοι ή διπλάσιοι ή και τριπλάσιοι Ζαγορήσιοι της διασποράς, αλλά είναι, σε πρώτη φάση, 9.000.000 Έλληνες που μέρα με τη μέρα συνειδητοποιούν καλύτερα τι σημαίνει Ζαγόρι και ζαγορήσιος πολιτισμός και, σε δεύτερη φάση, μερικές εκατοντάδες εκατομμύρια Ευρωπαίοι, που μς ανακαλύπτουν συνεχώς μαζί με κόσμο και κοσμάκη απ' όλα τα σημεία του πλανήτη και πιστεύουν, όπως όλοι οι σύγχρονοι άνθρωποι, ότι δημιουργήματα σαν το Ζαγόρι δεν είναι κτήμα κανενός, ανήκουν σ' όλη την ανθρωπότητα, η οποία οφείλει να τα προστατεύει.

Προχθές το βράδυ είδα στο Φωτογραφικό Κέντρο μια φωτογραφική έκθεση αξιώσεων μιας Αμερικάνας ονόματι Smerige θέμα εξωτερικά ζαγορήσιων σπιτιών. Η καλλιτέχνης, η οποία πουλούσε τις φωτογραφίες 30.000 δρχ. το κομμάτι (μη τρομάζεις) μου 'λεγε ότι τα θέματά της γύρω απ' το Ζαγόρι έχουν μεγάλη τράβηξη στην πατρίδα της και ότι τα τελευταία χρόνια ανεβαίνει συχνά στα χωριά μας για τη δουλειά της το δε όνειρό της είναι να μπορούσε να αποκτήσει ένα

στέκι εκεί, όπως άλλωστε από καιρό άρχισαν να ονειρεύονται δεκάδες Ελλήνων και ξένων που από περαστικοί επισκέπτες θα γίνουν κάποτε κάτοικοι και κληρονόμοι.

Το ηθικό πάντως δίδαγμα, όπως μας έλεγαν τα παλιότερα χρόνια στα σχολεία μας, από την παραπάνω ενότητα είναι ότι: πραγματικοί ή οινει κληρονόμοι της αδιατήρητης πολιτιστικής περιουσίας του Ζαγορίου έχουμε ένα ύψιστο χρέος προς αυτή που αναλύεται στα εξής τρία μελλήματα: να μη αφήσουμε να καταστραφεί το φυσικό περιβάλλον, να μη αλλοιώσουμε το χαρακτήρα του δομημένου και να διασώσουμε τα ντοκουμέντα και τα έθιμα.

Επειδή γύρω απ' αυτά τα θέματα λαμβάνονται λιγότερα μέτρα ενώ ακούγονται περισσότερα λόγια και ιδίως μοιράζονται πολλές μαγικές συνταγές, αμφίβολης συνήθως αποτελεσματικότητας, παρά την πρωτοτυπία τους και την καλή διάθεση εκείνων που τις πουλάνε, επιτρέψτε και σε μένα, αγαπητοί φίλοι, να δοκιμάσω την αντοχή των σκέψεών μου κάνοντας, μερικές απλές σκέψεις και για τις τρεις κατηγορίες των κληρονομιών αρχίζοντας από το δομημένο περιβάλλον.

Δεν είναι στην πρόθεσή μου να αναφερθώ στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος παρόλη την έμμεση σύνδεσή του με το θέμα μου γιατί και εκλεκτοί ειδήμονες υπάρχουν που έχουν ασχοληθεί και με ο Ζαγόρι και το θέμα είναι μεγάλο τόσο μεγάλο που ένα και μόνο κομμάτι του, το πρόβλημα π.χ. των απορριμάτων στα χωριά μας θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο ειδικής συζήτησης.

Στο δομημένο λοιπόν το βάρος τώρα. Είναι γνωστό, αγαπητοί φίλοι, ότι όλα τα αριστουργήματα της λαϊκής αρχιτεκτονικής έγιναν γιατί υπήρχε πλούτος, μεράκι και μέσα (υλικά και μαστοροί). Σήμερα όμως τα σχετικά χρήματα και το όσο μεράκι διαθέτει ο κόσμος δυσκολεύεται να κάνει τις συνεχείς (λόγω καιρικών συνθηκών και παλαιότητας) επισκευές των

Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

σπιτιών του και αδυνατεί να στήσει καινούρια κτίσματα, γιατί σπανίζουν τα υλικά και ιδίως η πλάκα και οι καλοί μαστοροί.

Για να φτάσουμε επιτέλους σε κάποια μονιμότερη λύση, εναρμονισμένη και στα οικιστικά μέτρα που παίρνει η πολιτεία, άλλοτε σκληρά άλλοτε μαλακά κι άλλοτε αμφοβητούμενα, λύση που θα ικανοποιεί σε ικανοποιητικό βαθμό τις ανάγκες του κόσμου, πιστεύουμε ότι θα πρέπει να επιδιώξουμε δύο πράγματα: το πρώτο να φτιάξουμε 2, και μακάρη αργότερα να γίνουν 3 και 4 τράπεζες (να τράπεζες επειδή είναι της μόδας!) άσπρης και μαύρης πλάκας σε κοινοτικές εκτάσεις που έχουν τέτοια αποθέματα, απ' τις οποίες τράπεζες θα προμηθεύεται υλικό με κάποιες διαδικασίες και με συμβολική τιμή όλο το Ζαγόρι και το δεύτερο να επιμείνουμε στο κράτος να συστήσει, κατά το πρότυπο των παλιών Ο.Β.Υ. του Ε.Ο.Π., (τις θυμάστε; είναι οι ομάδες που σε χρόνο ρεκόρ έστησαν ανάμεσα σε άλλα ολόκληρο χωριό, τις Καρνές, στο 19ο χιλ.), να συστήσει ανάλογες ομάδες μαστόρων (για να συντηρηθεί αυτή η μοναδική τέχνη) που θα περιοδεύουν και θα εγκαθίστανται για πολύν καιρό στα χωριά τα οποία έχουν ανάγκη από επισκευές σπιτιών και μνημείων. Οι ίδιες ομάδες με ειδικά συνεργεία τους θα εξορύσσουν τις πλάκες για τις τράπεζες. Είναι ευνόητο ότι οι κάτοικοι θα συμμετέχουν συμβολικά και στις δαπάνες των επισκευών. Προτεραιότητες χωριών και επισκευών, εγκρίσεις σχεδίων, εποπτεία κατασκευών είναι θέματα που λύνονται με σχετική ευκολία, όπως με ευκολία μπορεί να μονταρισθεί το διοικητικό σχήμα, οι πόροι, οι προϋπολογισμοί και τα μέσα των ομάδων αυτών.

Πέρα από την πείρα του Ε.Ο.Π. υπάρχουν και κάποια οργανωτικά προσχέδια σε ξεχωριστά ντουλάπια κάποιων που μπορεί να ανασυρθούν. Και πάμε παρακάτω στα

θέματα της κληρονομιάς πάντοτε:

Μπροστά από οποιαδήποτε σκέψη για την διάσωση των ντοκουμέντων, πρέπει να επισημάνει κανείς την έλλειψη μιας συστηματικής, κατά τα διεθνή πρότυπα, απογραφής μνημείων, παραδοσιακών στοιχείων ζωής και λαογραφικών ηθών και εθίμων του Ζαγορίου.

Νομίζω (και μπορώ να δώσω περισσότερα στοιχεία εάν χρειασθεί) ότι το Εργαστήριο Φωτογραφμετρίας του Ε.Μ.Π. έκανε κάποια προεργασία για ανάλογη εργασία στο Μέτσοβο ως συμβολή του στην ανάπτυξη της ιδιαίτερης πατρίδας των ευεργετών του Πολυτεχνείου. Ανεξάρτητα απ' την παραπάνω δυνατότητα μπορεί να ζητηθεί και ξένη τεχνική βοήθεια μέσω Ε.Ο.Κ. αρκεί να ξεκαθαρίσουμε τι θέλουμε να κάνουμε για να προσκαλέσουμε τους κατάλληλους ειδικούς να μας δώσουν τα φώτα τους.

Η δυνατότητα μιας τέτοιας απογραφής θα πρέπει από τώρα να κεντρίζει το μυαλό μας για κάτι άλλο σημαντικό που λείπει απ' το Ζαγόρι: Το μουσείο του ζαγορήσιου, λαϊκού και λόγιου, αν θέλετε, πολιτισμού. Στο λόγιο πολιτισμό περιλαμβάνω τα προϊόντα των επώνυμων

πνευματικών δημιουργών και καλλιτεχνών του Ζαγορίου.

Θυμηθείτε τη θαυμάσια έκθεση ζαγορήσιων συγγραφέων που οργάνωσε πριν αρκετά χρόνια στους Ασπραγγέλους ο τοπικός πολιτιστικός σύλλογος για να εκτιμήσετε την έκταση της προσφοράς από μια μονιμότερη Έκθεση και την αξιοποίηση αυτών των εντύπων μέσω του μουσείου που προαναφέραμε.

Το Λαζαρίδιο Πνευματικό Κέντρο δελύνει το πρόβλημα, όπως νομίζουν μερικοί, και από πλευράς χώρων και από πλευράς ευτύτητας αντικειμένων. Το Λαζαρίδιο θα είναι περισσότερο εστία για την οργάνωση υψηλού επιπέδου πνευματικών εκδηλώσεων και προγραμμάτων και λιγότερο εκθεσιακός χώρος αυτής της μορφής.

Δεν υπάρχει χρόνος να επεκαθώ περισσότερο. Εγώ απλώς θα ήθελα να φυτέψω μέσα σας το σπόρο της υπόνοιας γι' αυτά τα πράγματα. Δόξα τω Θεώ και αυτή η αίθουσα και το Ζαγόρι έχουν θαυμάσιους πνευματικούς ανθρώπους που μπορούν να δουλέψουν προεκτατικά αυτές τις σκέψεις, εάν δεν τις δούλεψαν ήδη και δεν μας προλάβανε.

Προσωπικά πάντως εντυπωσιάζομαι από τον πλούτο των

εκθεμάτων - ντοκουμέντων που μπορεί να έχει ένας τέτοιος μουσειακός χώρος.

Μια πρώτη λύση για την στέγαση αυτού του μοναδικού μουσείου θα ήταν ένα μεγάλο αρχοντικό ή ένα από τα μεγάλα και ιστορικά παλιά σχολεία, όπως η Πασχάλειος, το σχολείο του Διλόφου κ.ά. Ίσως όμως λόγω χώρου, συγχρόνων εξυπηρετήσεων, προδιαγραφών και ασφαλείας να είναι προτιμότερη η ανέγερση νέου κτηρίου και μάλιστα ακοντά σε παραδοσιακό αρχοντικό ή σχολείο που μπορεί να χρησιμοποιήσει ως παράρτημα, να είναι δηλαδή το δεύτερο μοντέλο διάκοσμου και λειτουργικότητας του παλιού ζαγορήσιου σπιτιού. Αναρωτιέμαι μήπως εκεί θα 'χε νόημα να γειτονεύει και μια σχολή - εργαστήρι παραδοσιακών επαγγελμάτων ή και συντηρητών σαν κι αυτή που αγωνίζεται να στήσει η συμπατριώτισσα Αλίκη Στάρα;

Τα χρήματα που είναι ο μόνιμος πονοκέφαλός μας στην Ελλάδα όταν κάνουμε όνειρα για ανάλογα έργα μπορεί να βρεθούν. Τιμώντας τη μνήμη του αλησμόνητου Κώστα Φρόντζου σ' αυτό το λαμπρό κτήριο - δημιουργημά του θυμάμαι τα λόγια που επαναλάμβανε συνέχεια: Τα έργα δεν θέλουν χρήματα, θέλουν ψυχή. Υπάρχει για ένα τέτοιο έργο η βοήθεια της Ε.Ο.Κ. και ενδεχομένως η βοήθεια και από άλλες ντόπιες και ξένες πηγές, αρκεί να ψάξουμε να τις βρούμε. Μάλιστα εγώ θα πρότεινα να αποτελέσουν και οι δύο δραστηριότητες που προανέφερα, δηλ. οι ομάδες των τεχνιτών και το πολιτιστικό μουσείο, ενιαίο πρόγραμμα του οποίου τη χρηματοδότηση με τη συμπαράσταση και της πολιτείας θα πρέπει να επιδιώξουμε με μεθοδευμένες κινήσεις απ' την Ε.Ο.Κ. Ένα καλό ξεκίνημα θα ήταν η συγκρότηση μιας επιτροπής από σοβαρούς Ζαγορήσιους και φίλους του Ζαγορίου επιστήμονες που θα κάνει έργο ζωής ένα τέτοιο διπλό αντικείμενο. Εγώ θα επαναλάβω να μη μας τρομάζει το οικονομικό θέμα. Εξυ-

Από τη βράβευση του Ιδρύματος Λάτση από το Παν/μιο Ιωαννίνων

Η Υπουργός Εθν. Παιδείας και Θρησκευμάτων προσέρχεται στο χώρο των Διδασκηρίων της Ριζαρείου με τον Γεν. Γραμματέα Επιδόσεων Ενηλίκων.

Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

πνότεροι είναι Καστοριανοί που εξασφαλίζουν γενναία οικονομική βοήθεια και μόνιμη κηδεμονία απ' την UNESCO για τη σωτηρία της παραδοσιακής πόλης ή οι Χανιώτες με τα 700 εκατομμύρια που απέσπασαν από τα ΜΟΠ για την ανάπλαση των μνημείων της πόλης τους;

Να προσγειωθούμε ακόμη, αν θέλετε αγαπητοί φίλοι, σε δύο τρία ακόμη πρακτικά θέματα και μ' αυτά να τελειώσουμε. Μιλάμε εδώ, πρώτα για την ανάγκη έκδοσης και ευρείας κυκλοφορίας στην Ελλάδα και στο εξωτερικό ενός καλλιτεχνικού λευκώματος σαν αυτά τα τελευταία θα έλεγα που έχει εκδόσει η ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ με πρόσφατο αριστούργημα της τους θησαυρούς της Πάτμου. Θέμα του δικού μας οι παντοειδείς θησαυροί του ζαγορήσιου πολιτισμού, και με πλούσια βέβαια εικονογράφηση και τεκμηριωμένο επιστημονικά σχολιασμό.

Μήπως κι εδώ πρέπει από τώρα να αναζητηθεί ο συγγραφέας και οι συνεργάτες του, να γίνει ένα πρόχειρο κασέ και να αρχίσουμε να χτυπάμε υψηλές πόρτες από κοινού Γιαννιώτες και Αθηναίοι, γιατί κάπως έτσι γίνεται σ' όλα τα πράγματα. Και πάλι θα επαναλάβω: μη μας τρομάζει το οικονομικό. Δεν έχω μπροστά μου να σας επιδείξω τους τρεις ογκώδεις και πολυτελέστατους τόμους για τις ανασκαφές της Βίτσας που χρηματοδότησε τελευταία το Υπουργείο Πολιτισμού και βέβαια η χρηματοδότηση έγινε γιατί υπήρξε το υλικό, η ύλη του βιβλίου. Δεν είναι υπεραπλουστεύσεις αυτές αγαπητοί μου, είναι επισημάνσεις για το πώς λειτουργεί η σύγχρονη πραγματικότητα όχι μόνο εδώ, αλλά και στο εξωτερικό.

Να μιλήσουμε ακόμη για την έλλειψη ενός μικρού εκλαϊκευμένου και μοντέρνου εικονογραφημένου βιβλίου για το Ζαγόρι και το πολιτισμό του (η θαυμάσια εργασία του Ι. Νικολαΐδου μπορεί κατάλληλα προσαρμοσμένη να αποτελέσει τη βάση του βιβλίου που προτείνε-

ται). Μας λείπει αυτό το βιβλίο, που πιστεύω ότι θα έχει και εμπορικότητα, για ενημέρωση των νεότερων ηλικιών ακόμη και του Ζαγορίου, αλλά και των επισκεπτών μας, οι οποίοι συνήθως δεν υποβάλλονται στον πνευματικό κόπο να γνωρίσουν, να ικανοποιήσουν την περιέργειά τους και να συγκινηθούν γι' αυτό που κρύβεται πίσω απ' τον τοίχο όπως έλεγε ο Ουγκώ. Μήπως και στα δημοτικά σχολεία μας λένε παραπάνω για το Ζαγόρι και λιγότερο για τη μπανάνα και κακαόδεντρο;

Είναι, και α δύο βιβλία-κλειδιά για πληροφόρηση, αποθησαύριση υλικού, αλλά και για δημόσιες σχέσεις του Ζαγορίου σε ελληνικό και διεθνές επίπεδο. Κι επειδή μιλάμε για τέτοιες σκοπιμότητες να αναφερθούμε και σε μια σημαντική προσπάθεια που άρχισε πριν λίγες μέρες η Ριζάρειος.

Πρόκειται για την παραγωγή ενός κινηματογραφικού ντοκυμανταίρ που ίσως χωριστεί σε 2 και 3 μέρη, διάρκειας περισσότερη από 1½ ώρα στο σύνολό του, το οποίο θα έχει ως θέμα το «παλιό Ζαγόρι»: θα είναι πολύ διαφορετική ταινία απ' αυτές τις επιτόλαιες κινηματογραφικές προσεγγίσεις της ουσίας του Ζαγορίου που έχουν γίνει κατά καιρούς. Βάση της ταινίας θα είναι ζωντανά γυρίσματα νεκρής φύσης (χωρίς πρόσωπα) και παλιό φωτογραφικό υλικό μαζί με ντοκουμέντα. Θα προβληθεί σε ειδικές εκδηλώσεις στα Γιάννινα, στην Αθήνα και

στο Ζαγόρι και μετά θα περάσει στην TV. Επειδή δεν είναι εμπορική ταινία, όπως όλα τα ντοκυμανταίρ, θα μπορεί να κυκλοφορήσει σε ταινίες video, ίσως και μεταγλωττισμένες στα πέρατα του κόσμου. Σε πρώτη φάση πάντως μας αρκεί ότι θα κοσμήσει όλα τα σπίτια των συμπατριωτών μας σαν πολύτιμο υλικό μαρτυρίας, αλλά και έμπνευσης. Ίσως αποτελέσει και κάποιο μέσο για αφύπνιση του ενθουσιασμού των νέων του Ζαγορίου, οι οποίοι δυστυχώς δε δίνουν παρόν στα θέματα του τόπου τους.

Ασίσταστο είναι το παράπονο των παλιών Ζαγορησίων που εκφράζεται με άρθρα και επιστολές στο αγαπητό «Ζαγόρι» ή με ομιλίες και εισηγήσεις σε διάφορες εκδηλώσεις για τα ωραία ήθη και έθιμα που χάθηκαν, που χάνονται, που παραποιούνται, που νοθεύονται... Αλλά αυτά όλα δεν είναι το μόνο κακό. Εξίσου φοβερό και ανεπίτρεπτο είναι η βεβήλωση του ζαγορήσιου χώρου κατά τους καλοκαιρινούς μήνες από τα διάφορα μπουζουκοειδή μπουλούκια και άλλα φρούτα της εποχής που σε μεταφέρουν στην ατμόσφαιρα των σκυλάδικων του νομού Κορινθίας. Επειδή, όπως λέει μια παροιμία δεν μπορείς να πας κόντρα στο ρέμα και την τύχη σου, κανένας δεν ανταπατάται ότι μπορούν να εξαφανισθούν αυτά τα φαινόμενα απ' την εποχή μας, αλλά τουλάχιστον στη δική μας περίπτωση, την περίπτωση του Ζαγορίου

δεν μπορεί να γίνει προσεκτικότερη επιλογή των συγκροτημάτων και των αθηδιαστικών προγραμμάτων που προσφέρουν;

Κι ύστερα κάτι άλλο, πιο πρακτικό αντίδοτο. Σ' αυτή την κακογουστιά δεν μπορούμε εμείς οι υπόλοιποι, οι τρίτοι, να αντιτάξουμε τη δική μας, ποιότητα οργανώνοντας δηλ. τέτοιες πνευματικές και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις που θα απασχολούν τη μάζα από αυτά τα θλιβερά θεάματα. Αναρωτιέμαι τώρα τι έγιναν οι ωραίες εκδηλώσεις των Ασπραγγέλων, του Μονοδενδρίου και άλλων χωριών;

Η λαϊκή σοφία δε δημιουργεί άπαξ στο παρελθόν. Δημιουργεί κάθε στιγμή στον πολιτιστικό τομέα τον τρέχοντα πολιτισμό του λαού μια και ο πολιτισμός έχει τα ίδια όρια με τη ζωή και η ζωή είναι μια αέναη δημιουργία.

Άθελά μου αναρωτιέμαι πολλές φορές ποιος είναι αυτός ο τρέχων πολιτισμός του Ζαγορίου είναι οι ρεμπέτικες βραδιές, τα κακέκτυπα των παλιών πανηγυριών και οι πρόχειρες οργανώσεις φολκλορικών επιδείξεων; Επιτέλους απ' αυτές έχει πήξει όλη η Ελλάδα και μέσα σ' αυτή την απαράδεκτη πραγματικότητα πώς διαφοροποιείται το ένδοξο και πολιτισμένο Ζαγόρι;

Δεν κάνω τον ιεροκήρυκα, γιατί, πάνω απ' όλα, πιστεύω ότι ο άνθρωπος είναι πράξη όπως έλεγε ο Μαλρώ. Και μια από τις σοβαρές και ωφέλιμες πράξεις μας αυτούς τους δύσκολους καιρούς που περνάει το Ζαγόρι είναι να υιοθετήσουμε ένα άλλο είδος σκέψης, να ακολουθήσουμε μιαν άλλη **μοντέρνα μεθοδολογία προσέγγισης των θεμάτων και δράσης στον αναπτυξιακό και πολιτιστικό τομέα και προπαντός να τρέξουμε, να τρέξουμε όχι μόνο για να προλάβουμε ακόμη χειρότερες εξελίξεις, αλλά για να μη χάσουμε κι εκείνα που σώσαμε.**

Οι Αμερικανοί λένε ένα πολύ ωραίο: **ο σύγχρονος άνθρωπος πρέπει να τρέξει πάρα πολύ για να σταθεί εκεί που είναι.**

Από τα εγκαίνια Φωτογραφικής Έκθεσης στην ΕΗΜ

ΠΟΛΛΑ ΤΑ ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Θλίψη για την απώλεια του Άγγελου Κίτσου

Ένας ξεχωριστός άνθρωπος άφησε την τελευταία του πνοή στην Αθήνα, την Τετάρτη το απόγευμα. Ο **Άγγελος Κίτσος** διετέλεσε σημαίνον στέλεχος του Ριζαρείου Ιδρύματος και από τη θέση του προέδρου, ο εκλιπών συνέδεσε τη θητεία του με την εξάπλωση και τον εκσυγχρονισμό των υπο-

δομών του ιδρύματος, από το Μονοδένδρι μέχρι την Αθήνα.

Ο Άγγελος Κίτσος έπαιξε κομβικό ρόλο στην εξάπλωση της φήμης του Ριζαρείου Εκθεσιακού Κέντρου στο Μονοδένδρι, όχι μόνο από άποψη υποδομών, αλλά και από τις εκδηλώσεις που έχει φιλοξενήσει και το έχουν κατα-

στήσει πολιτιστικό κέντρο πανελλαδικής και διεθνούς ακτινοβολίας. Η κηδεία του θα γίνει τη Δευτέρα στις 4 το απόγευμα στο Α Νεκροταφείο Αθηνών. Στο μεταξύ, ο ένας μετά τον άλλο οι τοπικοί φορείς, σύλλογοι και οργανώσεις, εκφράζουν τη θλίψη τους για το θάνατο του Άγγελου Κίτσου.

ΨΗΦΙΣΜΑ

Εν Αθήναις σήμερον την 7ην Αυγούστου 2008 το Πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής, συνελθόν εκτάκτως επί τω θλιβερώ αγγέλματι του θανάτου του επί σειράν ετών διατελέσαντος Μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου και Προέδρου του Ιδρύματος

ΑΓΓΕΛΟΥ ΑΘΑΝ. ΚΙΤΣΟΥ

τ. Συμβούλου & Προέδρου του Πολυμελούς Συμβουλίου Ριζαρείου Σχολής

Προσενεγκόντος πολυτίμους υπηρεσίας εις το Ίδρυμα

Αποφασίζει

- Να αργήσουν τα Γραφεία του Ιδρύματος κατά την ημέραν της κηδείας.
- Να συνοδεύσουν την εκφοράν του νεκρού οι Σύμβουλοι, το Διδασκικόν και Διοικητικόν Προσωπικόν του Ιδρύματος.
- Να κατατεθεί στέφανος.
- Να εκφρασθούν τα συλλυπητήρια του Ιδρύματος εις την οικογένειαν του μεταστάντος.

ΤΟ ΠΟΛΥΜΕΛΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Ι.Λ.Ε.Ζ. - «Το ΖΑΓΟΡΙ μας»

ΨΗΦΙΣΜΑ

Το Διοικητικό Συμβούλιο της «Ιστορικής & Λαογραφικής Εταιρείας Ζαγορίου» (ΙΛΕΖ) και του περιοδικού «Το Ζαγόρι μας», μόλις πληροφορήθηκε το θάνατο του προσφιλούς μας συμπατριώτη, φίλου και συνεργάτη και ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας

Άγγελου Κίτσου

Προέδρου του Ριζαρείου Ιδρύματος

ΨΗΦΙΖΕΙ

1. Να παραστεί εκπρόσωπό της στην κηδεία του
2. Να εκφράσει τα συλλυπητήρια στους οικείους του.
3. Να κατατεθεί στεφάνι στη σορό του.
4. Να διατεθεί χρηματικό ποσό για τα συσσίτια του Αγ. Νικολάου Κοπάνων.
5. Να αναρτήσει τη φωτογραφία του στα Γραφεία της, μετά των άλλων εκλιπόντων προσωπικότητων του Ζαγορίου.
6. Να αφιερώσει το τεύχος του Σεπτεμβρίου του περιοδικού «Το Ζαγόρι μας» ες' ολοκλήρου στη ζωή και το έργο του.
7. Να δημοσιεύσει το παρόν στον τοπικό τύπο.

Ιωάννινα 8-8-2008

Για το Δ.Σ. της Ι.Λ.Ε.Ζ.
Ο πρόεδρος
Δημήτριος Γκέκης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΠΡΥΤΑΝΕΙΑ

Γενική Διεύθυνση Διοικητικών Υπηρεσιών & Ακαδημαϊκών Υποθέσεων
Διεύθυνση Διεθνών & Δημοσίων Σχέσεων
Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων

ΨΗΦΙΣΜΑ

Το Πρυτανικό Συμβούλιο του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, μόλις πληροφορήθηκε το θάνατο του

Άγγελου Κίτσου

Προέδρου του Ριζαρείου Ιδρύματος

συνήλθε εκτάκτως και αφού άκουσε τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου κ. Ιωάννη Γεροθανάση, ο οποίος εξήρε την προσωπικότητα, το μοναδικό ήθος, την ανδιότελεια και την αφοσίωση του Ηπειρώτη ευπατρίδη στην ιδιαίτερη πατρίδα του καθώς και την πολύχρονη προσφορά του στην ανάπτυξη νέων διαύλων συνεργασίας του Πανεπιστημίου με διακεκριμένα Ιδρύματα της ημεδαπής και της αλλοδαπής, αποφάσισε ως ακολούθως:

- Να εκπροσωπηθεί το Πρυτανικό Συμβούλιο στην κηδεία του.
- Να αναρτηθεί για 24 ώρες μεσίτια η σημαία του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, την ημέρα της κηδείας.
- Να κατατεθεί στεφάνι στη σορό του, εκ μέρους ολόκληρης της Πανεπιστημιακής Κοινότητας.
- Να εκφρασθούν τα βαθιά συλλυπητήρια στην οικογένειά του.
- Να δημοσιευθεί το ψήφισμα στον ημερήσιο τοπικό τύπο και να επιδοθεί στην οικογένειά του.

Ιωάννινα, 8 Αυγούστου 2008-09-12

Από την Πρυτανεία του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
Δ/ΣΗ ΣΤΗΡΙΞΗΣ - ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΟΡΓΑΝΩΝ Ν.Α.

ΨΗΦΙΣΜΑ

Το Νομαρχιακό Συμβούλιο Ιωαννίνων μόλις πληροφορήθηκε το θάνατο του

Άγγελου Κίτσου

τ. Προέδρου του Ριζαρείου Ιδρύματος

συνήλθε εκτάκτως και αφού εξήρε την προσωπικότητά του, την μεγάλη κοινωνική και ανιδιοτελή προσφορά του στην Ηπειρο από τις θέσεις και τα αξιώματα που υπηρέτησε, τις πρωτοβουλίες του για την ανάπτυξη του Ζαγορίου και τη στήριξη των ομογενών μας στην Αλβανία, ιμόφωνα αποφάσισε τα εξής:

- Να παραστεί αντιπροσωπεία στην κηδεία του.
- Να εκφράσει τα συλλυπητήριά του στους οικείους του.
- Να κατατεθεί στεφάνι στη σορό του.
- Να δημοσιεύσει το παρόν στον τοπικό τύπο.

Ιωάννινα 7-8-2008

Ο Πρόεδρος του Ν.Σ. Ιωαννίνων
Κωνσταντίνος Πέτσιος

ΨΗΦΙΣΜΑ

Το Δημοτικό Συμβούλιο του **Δήμου Κεντρικού Ζαγορίου**, διακατεχόμενο από βαθύτατη θλίψη για την απώλεια του

Αγγελου Κίτσου

Προέδρου του Ριζαρείου Ιδρύματος

Ψηφίζει:

1. Την ημέρα της κηδείας, να παρακολουθήσει αυτή εκπρόσωπος του Δήμου Κεντρικού Ζαγορίου.
2. Να διατεθεί χρηματικό ποσό στην Ι. Μ. Αγίας Παρασκευής Μονοδενδρίου.
3. Να επιδοθεί το παρόν στην οικογένειά του.

Ασπράγγελοι 7 Αυγούστου 2008-09-12

Ο Δήμαρχος

Γαβριήλ Παπαναστασίου

ΨΗΦΙΣΜΑ

Το Διοικητικό Συμβούλιο του **Πολιτιστικού Συνδέσμου Ζαγορισίων**, διακατεχόμενο από βαθύτατη θλίψη για την απώλεια του

Αγγελου Κίτσου

Προέδρου του Ριζαρείου Ιδρύματος

Ψηφίζει:

1. Την ημέρα της κηδείας, να παρακολουθήσει αυτή εκπρόσωπος του Διοικητικού Συμβουλίου του Συνδέσμου
2. Να κατατεθεί στεφάνι επί της σορού του μεταστάντος.
3. Να διατεθεί χρηματικό ποσό στην Ι.Μ. Αγίας Παρασκευής Μονοδενδρίου.
4. Να επιδοθεί το παρόν στην οικογένειά του.

Ιωάννινα 6 Αυγούστου 2008

Ο Πρόεδρος

Η Γ. Γραμματέας

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΖΩΣΙΜΑΙΑΣ ΣΧΟΛΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

«ΟΙ ΖΩΣΙΜΑΔΕΣ»

ΨΗΦΙΣΜΑ

Το Διοικητικό Συμβούλιο του **Συνδέσμου Αποφοίτων Ζωσιμαίας Σχολής Ιωαννίνων οι «ΖΩΣΙΜΑΔΕΣ»**, συνήλθε εκτάκτως, μόλις πληροφορήθηκε το θάνατο του Προέδρου του Ριζαρείου Ιδρύματος

Αγγελου Κίτσου

και ψηφίζει:

- 1) Μέλη του Δ.Σ. να παρακολουθήσουν την κηδεία του εκλιπόντος.
- 2) Να διαθέσει χρηματικό ποσόν στην Ιερά Μονή Δουραχάνης, στη μνήμη του μεταστάντος.
- 3) Να επιδοθεί το παρόν ψήφισμα στην οικογένειά του.

Ιωάννινα 7 Αυγούστου 2008

Για το Διοικητικό Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος: Φρίξος Πούρλης

Ο Γεν. Γραμματέας: Κων/νος Καραγιαννίδης

ΨΗΦΙΣΜΑ

Τα Διοικ. Συμβούλια της **Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών** και του **Ιδρύματος Μελετών Ιονίου και Αδριατικού Χώρου**, μόλις πληροφορήθηκαν την εκδήμια του

Αγγελου Κίτσου

Μέλους του Δ.Σ. του ΙΜΙΑΧ

ο οποίος προσέφερε πολύτιμες υπηρεσίες στην Ηπειρο, συνήλθαν σε κοινή συνεδρίαση και ψήφισαν:

1. Να παραστεί εκπρόσωπος κατά την εξόδιο ακολουθία του μεταστάντος εκλεκτού φίλου και συνεργάτη.
2. Να διατεθεί χρηματικό ποσό στο Ίδρυμα τα Μ. Μονής Δουραχάν.
3. Να δημοσιευθεί το παρόν στον τοπικό τύπο.

Ιωάννινα 7-8-2008

Ο Πρόεδρος της ΕΗΜ: Θεόδωρος Γ. Γεωργιάδης

Ο Πρόεδρος του ΙΜΙΑΧ: Κώστας Π. Βλάχος

ΛΑΜΠΡΙΑΔΕΙΟΣ ΟΙΚΟΚΥΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΝΘ. ΠΕΔΙΝΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΨΗΦΙΣΜΑ

Η Διαχειριστική Επιτροπή της **Λαμπριαδείου Οικοκυρικής Σχολής Άνω Πεδινών Ιωαννίνων** με τη θλιβερή είδηση του θανάτου του ευπατρίδη Ζαγοριοσιόλατρη

Αγγελου Κίτσου

Προέδρου του Ριζαρείου Ιδρύματος, στενού συνεργάτη και ένθερμου συμπαρσάτη της Σχολής μας, συνήλθε εκτάκτως και ομόφωνα αποφάσισε:

- Να παραστεί στην κηδεία του εκπρόσωπός της.
- Να εκφράσει στη σύζυγό του κ. Χριστίνα τη βαθειά θλίψη των μελών της και να τη συλλυπηθεί εγκάρδια.
- Να διαβαστεί το παρόν ψήφισμα στη νεκρώσιμη ακολουθία και να δημοσιευθεί στον τοπικό τύπο.
- Αντί στεφάνου να διατεθεί χρηματικό ποσό στον Ιερό Ναό Αγίου Δημητρίου Άνω Πεδινών.

Για την Διαχειριστική Επιτροπή, ο Πρόεδρος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΒΛΗΣ

ΤΟΠΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΔΗΜΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΨΗΦΙΣΜΑ

Το Διοικητικό Συμβούλιο της **Τ.Ε.Δ.Κ. Νομού Ιωαννίνων** διακατεχόμενο από βαθύτατη θλίψη για την απώλεια του

Αγγελου Κίτσου

Προέδρου της Ριζαρείου Ιδρύματος

Ψηφίζει:

1. Να κατατεθεί στεφάνι της σορού του μεταστάντος.
2. Να επιδοθεί το παρόν στην οικογένειά του.

Ιωάννινα 7 Αυγούστου 2008-09-12

Για το Δ.Σ. της Τ.Ε.Δ.Κ. Ν. Ιωαννίνων

Ο Πρόεδρος: Νικόλαος Γκόντας

Δήμαρχος Ιωαννίνων

ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΚΥΡΙΩΝ «Η ΖΩΟΔΟΧΟΣ ΠΗΓΗ» - Μέκκειο Οικοτροφείο

ΨΗΦΙΣΜΑ

Το Διοικητικό Συμβούλιο της **Αδελφότητας Ελληνίδων Κυριών «Η Ζωοδόχος Πηγή»**, μόλις πληροφορήθηκε το θάνατο του

Αγγελου Κίτσου

Προέδρου του Ριζαρείου Ιδρύματος

Συνήλθε εκτάκτως και αφού άκουσε την Πρόεδρο της Αδελφότητας κα Ηλέκτρα Δούμα που εξήρε την προσωπικότητα, το ήθος, την ακεραιότητα του χαρακτήρα και την μακρόχρονη προσφορά του όχι μόνο στην ιδιαίτερη πατρίδα του αλλά και στην ηθική και υλική στήριξη του έργου της αδελφότητας, αποφάσισε:

- Να εκφραστούν τα βαθειά συλλυπητήρια στην οικογένειά του και στο Ριζάρειο Ίδρυμα
- Να χορηγηθεί στη μνήμη του χρηματικό ποσό στον Ιερό Ναό του Αγίου Αθανασίου στο Μονοδέντρι Ζαγορίου Ιωαννίνων.
- Να δημοσιευθεί το ψήφισμα στον ημερήσιο τοπικό τύπο και να επιδοθεί στην οικογένειά του και το Ριζάρειο Ίδρυμα.

Για την αδελφότητα

Η πρόεδρος

Ηλέκτρα Δούμα

2/ΘΕΣΙΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΟΥ «ΡΙΖΑΡΕΙΟ»

ΨΗΦΙΣΜΑ

Ο Σύλλογος Διδασκόντων του **Ριζαρείου Δημοτικού Σχολείου Μονοδενδρίου Κ. Ζαγορίου** Ιωαννίνων συμμετέχοντας στο βαρύ πένθος για τον αδόκητο χαμό του Προέδρου του Ριζαρείου Ιδρύματος

Αγγελου Κίτσου

ψηφίζει:

1. Να παραστεί στην κηδεία του ο Προϊστάμενος του Σχολείου.
2. Να δοθεί το όνομα του εκλιπόντα στην αίθουσα Τελετών του Σχολείου μας.
3. Να θεσπιστεί βραβείο με το όνομα του εκλιπόντα για τον Πρώτο και άριστο μαθητή που θα αποφοιτεί κάθε Σχολικό Έτος από το Σχολείο μας με το ανάλογο χρηματικό ποσό.
4. Να επιδοθεί το ψήφισμα στην οικογένειά του, που αποτελεί και απόφαση του Συλλόγου Διδασκόντων του Σχολείου μας.

Ο ΠΡΟΙΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΝΑΠ. ΒΑΣΔΕΚΗΣ

ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΟΥ

ΨΗΦΙΣΜΑ

Το Διοικητικό Συμβούλιο του **Κοινοτικού Θεάτρου Μονοδενδρίου** στο άκουσμα του θανάτου του αγαπημένου μας προέδρου

Αγγελου Κίτσου

Ιδρυτή και πρώτου προέδρου του Θεάτρου μας

συνήλθε εκτάκτως και ομόφωνα αποφάσισε:

- Να προτείνει στο Δημοτικό Συμβούλιο το Κοινοτικό Θέατρο να ονομασθεί ΘΕΑΤΡΟ «ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΙΤΣΟΣ»
- Να παραστεί ο πρόεδρος του στην κηδεία του.
- Να εκφράσει στην αγαπημένη του σύζυγο Χριστίνα τα συλλυπητήριά του.
- Να διαβαστεί το παρόν ψήφισμα στην νεκρώσιμη ακολουθία.
- Αντί στεφάνου να διατεθεί χρηματικό ποσό στον Άγιο Αθανάσιο Μονοδενδρίου.

Για το Δ/κό Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος

Βασ. Ζαρκάδας

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ

ΨΗΦΙΣΜΑ

Το Κοινοτικό Συμβούλιο **Παγωνιανής** συνήλθε εκτάκτως επί του θλιβερού αναγγέλματος του θανάτου του

Αγγελου Κίτσου

Προέδρου του Ριζαρείου Ιδρύματος

Ψηφίζει:

1. Να εκφράσει τα συλλυπητήριά του στους οικείους του.
2. Αντί στεφάνου να κατατεθεί ποσό στην εκκλησία Αγ. Νικολάου Παγωνιανής.
3. Να δημοσιευθεί το παρόν στον τοπικό τύπο.

Ο Πρόεδρος

Στυλιανός Κουκουλάρης

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΑΝΘ ΡΑΒΕΝΙΑ

Αρραβώνες

– Η **Γεωργία** του Ηλία Χατζηθαθανάσιου και της Παναγιώτας Μάνη αρραβωνιάστηκε τον εκλεκτό της καρδιάς της **Χρήστο** από τη Θεσσαλονίκη. Θερμά Συγχαρητήρια. Καλά στέφανα.

Γάμοι

– Ο **Ηλίας** του Στέργιου **Ουζούνη** και της Δαφνούλας Μάνη παντρεύτηκε στη Θεσσαλονίκη την εκλεκτή του **Έλενα Κωστίδου**. Να ζήσουν υγιείς ευτυχισμένοι και χαρούμενοι.

Δέσποινα Γκερλέ Μπίτσα

Ευχαριστήριο

– Ο **Δημήτρης** του Άλκη **Μπίτσα** και της Δέσποινας Γκερλέ, ολοκληρώνοντας την ετήσια θητεία του στις 11 Σεπτεμβρίου του 2008 σαν **αγροτικός γιατρός του Περιφερειακού Ιατρείου Άνω Ραβενίων** του Κέντρου Υγείας Κόνιτσας που περιλαμβάνει και τα χωριά **Άγιο Μηνά, Γεροπλάτανο, Μαυροδούνι και Μεσοδούνι**, ευχαριστεί τους κατόικους για την άψογη συνεργασία που είχε μαζί τους και να ευχηθεί σε όλες και όλους υγεία και μακροχρόνεια.

Με πολλή αγάπη

Αλέκος, Μαρία, Χρήστος, Φωτεινή και Κατερίνα Παπαχρήστου

ΑΡΙΣΤΗ

Θάνατοι

– Στις 15/9/08 απεβίωσε στην Πάτρα, όπου διέμενε οικογενειακά, η **Ευθαλία Θωμά Μπολλέ**, ετών 88. Η κηδεία της έγινε την επομένη στην Κεντρική Εκκλησία Αρίστης, στην οποία παραβρέθηκε πλήθος κόσμου, που την συνόδευσαν μέχρι τον ενταφιασμό της. Στους οικείους της θερμά συλλυπητήρια.

Στ. Συκ.

Βαπτίσεις

– Το Σάββατο 6/9/08, στο εξωκλήσι του Αγίου Αθανασίου Αρίστης, προτίμησε η νεοφώτιστη **Σοφία** –αυτό είναι το όνομα που της χάρισε η νονά της **Βενετία Γιαννίση**– κόρη του **Γιάννη και της Βασιλικής Γκούδη**, που εγκατέλειψε για λίγο την Αθήνα και ταξίδεψε μαζί τους, ως τις πατρογονικές γωνιές της Αρίστης, όπου επισημοποίησε την ταυτότητά της και πήρε δώρο κάτι από τις φυσικές ομορφιές του χωριού. Ευχές στη νεοφώτιστη για μια χαρούμενη και ευτυχισμένη πορεία στη ζωή της και στους ευτυχείς γονιούς της, τους παππούδες και γιαγιάδες να τους ζήσει για να τη χαίρονται και να την καμαρώνουν.

ΒΙΤΣΑ

Θάνατοι

– Πέθανε και κηδεύτηκε στη Βίτσα η πλήρης ημερών **Κορνηλία (Νία) Βαταβάλη** στα μέσα του μηνός Σεπτεμβρίου αφήνοντας μνήμη αγαθή στους πολυπληθείς απογόνους της κοπέλες, γιους, εγγόνια, γαμπρούς και νύφες τα θερμά συλλυπητήρια και να της «πάρουν» τα χρόνια της.

Το «Ζ» μας

Συλλυπητήρια

– Στις 11 Σεπτεμβρίου χάσαμε την αγαπημένη μας γειτόνισσα **Κορνηλία Βαταβάλη**. Στα παιδιά της και τα εγγόνια της θερμά συλλυπητήρια και να έχουν την ευχή της. Οικογένεια Δανάης Κακαγιά

Συγχαρητήρια

– Στην αγαπημένη μας γειτονοπούλα **Όλγα Παπαχρήστου** που παντρεύτηκε στις 7 Σεπτεμβρίου τον εκλεκτό της καρδιάς της **Μιχάλη Ορφανούδη**

ΚΟΥΚΟΥΛΙ

Γεννήσεις

– Οι εκπαιδευτικοί **Βασίλης Τάγκας** και **Όλγα Διамάντη** έγιναν πολύτεκνοι γονείς. Χάρισαν μια χαριτωμένη αδελφούλα στην Ελένη-Άννα, στη Βασιλική και στον Τηλέμαχο - Αλέξανδρό τους, την Παρασκευή 22-8-2008 στα Γιάννενα. Να τους ζήσει γερή και τυχερή.

Βαπτίσεις

– Η **Βάσω Αχ. Γόγολου** και ο **Στέφανος Ζώνιος** βάπτισαν το δεύτερο αγοράκι τους και το είπαν **ΓΕΩΡΓΙΟ-ΑΡΗ**. Να τους ζήσει με υγεία.

Δέσποινα Γκερλέ Μπίτσα

ΛΑΪΣΤΑ

Βαπτίσεις

– Η **Κατερίνα Παντελή** και ο **Ευάγγελος Κόντης** βάπτισαν τις διδυμούλες τους 3 Αυγούστου 2008 στα Γιάννενα και είπαν την μία **ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ** και την άλλη **MARIA**.

– Οι κτηνίατροι **Γιάννης Κυράτσης** και **Σοφία Μυλωνά** βάπτισαν το πρωτότοκο κοριτσάκι τους στις 23 Αυγούστου 2008 και η δικηγόρος νουνά Ηλιάνα Κανταρτζή της χάρισε το όνομα **MARIA**.

Να ζήσουν τα κοριτσάκια με υγεία, χαρά, ευτυχία και νυφούλες να τις χαρούν...

Θάνατοι

– Ο συμπαθέστατος καλονοικοκύρης **Τάσος Χρυσικός** του **Μιχαήλ** και της Αικατερίνης που είχε γεννηθεί στα Άρματα το 1924 εκκουράστηκε για πάντα στη Λαίστα 10 Σεπτέμβρη του 2008. Θερμά συλλυπητήρια σ' όλους τους συγγενείς...

Δέσποινα Γκερλέ Μπίτσα

ΝΕΓΑΔΕΣ

Γάμοι

– Η **Κατερίνα** του Γιώργου **Βουζοπλή** και της Φρειδερίκης παντρεύτηκε τον εκλεκτό της καρδιάς της **Γιώργο Μπινίσκο**, 7:00 μ.μ. στον Ι. Ν. Κοιμήσεως Περιβλέπτου Ιωαννίνων στις 6-9-2008 με κουμπάρο τον **Παναγιώτη Γρούσσα**. Να ζήσουν, να ευτυχίσουν.

Δέσποινα Γκερλέ Μπίτσα

ΣΚΑΜΝΕΛΙ

Βαπτίσεις

– Ο **Πέτρος Τσέπης** και **Άννα Κορρέ** βάπτισαν το πρωτότοκο κοριτσάκι τους στο Σκαμνέλι, την Κυριακή 31 Αυγούστου 2008 και τούδωσαν το όνομα της γιαγιάς **ΟΥΡΑΝΙΑ**. Τρικουβέρο γλέντι ακολούθησε. Να τους ζήσει και στα στεφάνια της να χαρούν.

Γάμοι

– Ο Σκαμνελιώτης **Δημήτριος Καρθούνης** και η **Φρειδερίκη Τσιότσια** παντρεύτηκαν στις 11 Ιουλίου 2008 στο Δημαρχείο Κεντρικού Ζαγορίου. Να ζήσουν ευτυχισμένοι, υγιείς και χαρούμενοι.

Θάνατοι

– Η **Αντιγόνη Γρηγοριάδου** του Ιακώβου και της Ελένης γεννημένη το 1918 στην Αθήνα απεβίωσε στις 25-7-2008.

– Ο **Σπυρίδων** 4ο παιδί του Γεωργίου **Καρθούνη** και της Λαμπρινής που είχε γεννηθεί στη Λαίστα στις 5 Οκτώβρη του 1934 απεβίωσε στα Γιάννενα

Το «Ζ» μας

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ

Γεννήσεις

– Η **Αίνα Μπασλή** και ο **Βασίλης Μήτσιος** έγιναν γονείς πρωτότοκου υγιέστατου αγοριού στις 18 Αυγούστου 2008 στα Γιάννενα. Να τους ζήσει γερό και τυχερό και ν' αποκτήσει αδελφούλα.

Βαπτίσεις

– Οι εκπαιδευτικοί **Δημήτρης Βαγγελής** και **Δέσποινα Αμπεριάδου** βάπτισαν το τρίτο παιδάκι τους τέλη Αυγούστου του 2008 και η νονά καθηγήτρια **Λένα Τσουμάνη Γιαννάκη** της χάρισε το όνομα **ΡΑΦΑΕΛΑ**. Να τους ζήσει και νυφούλα να τη χαρούν.

Γάμοι

– Ο **Χάρης** του Χρήστου **Παπαπαύλου** και της Ιωάννας Ζησίδη και η εκλεκτή του **Εύη** παντρεύτηκαν στις 23 Αυγούστου 2008 στην Πάτρα.

Θάνατοι

– Ο μετεωρολόγος **Δημητράκης** το τρίτο από τα πέντε παιδιά του Θωμά **Βούρδου** και της Ανδρομάχης Λεππουργού ηλικίας 80 ετών αναπαύτηκε την Τρίτη 23 Ιουλίου του 2008. Ανάλαφρο το Τσεπελοβίτικο χέμα που τον σκέπασε. Θερμά συλλυπητήρια σ' όλους τούς συγγενείς.

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ

Γάμοι

– Το Σάββατο 6 Σεπτεμβρίου 2008, έγιναν στα Γιάννινα οι γάμοι της Τσεπελοβίτισσας Φαρμακοποιού **Έφης Φερεντίου** με τον πολιτικό μηχανικό **Νίκο Ευαγ. Σταύρου** από τα Κούρεντα. Στο νύμφαντρο ζευγάρι θερμές ευχές για μια ζωή ευτυχισμένοι και στους γονείς τους να τους χαίρονται με εγγόνια.

Το «Ζ» μας

ΦΛΑΜΠΟΥΡΑΡΙ

Θάνατοι

– Πέθανε και κηδεύτηκε στα Γιάννινα ο **Γιώργος Μαμούρης** γνωστός στη Γιαννιώτικη κοινωνία στην ηλικία των 77 ετών. Στη Ζαγορία από το Φλαμπουράρι σύζυγός του **Τζένη Στεφοπούλου** τα παιδιά του και σ' όλους τους συγγενείς τα θερμά μας συλλυπητήρια.

Το «Ζ» μας

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Σας προσκαλούμε
στην παρουσίαση του βιβλίου
ΛΕΑΝΔΡΟΣ ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ

**Ο ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ
Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑΣ
Ο ΗΠΕΙΡΟΛΑΤΡΗΣ**

που εξέδωσε ο Σύνδεσμος Αποφοίτων Ζωσιμαίας Σχολής Ιωαννίνων «Οι Ζωσιμάδες», με την ευγενική χορηγία του Ριζαρείου Ιδρύματος, με την ευκαιρία της συμπλήρωσης 15 χρόνων από τον πρόωγο θάνατό του.

Η παρουσίαση θα γίνει στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Ιωαννιτών (αίθουσα Βασιλείου Πυρσινέλλα), την Τετάρτη 1 Οκτωβρίου 2008, ώρα 8 μ.μ.

Θα αισθανθούμε ιδιαίτερη τιμή και χαρά με την παρουσία σας.

Ο Νομάρχης Ιωαννίνων
Αλέξανδρος Καχριμάνης

Ο Δήμαρχος Ιωαννίνων
και Πρόεδρος της ΤΕΔΚ
Νικόλαος Γκόντας

Ο Πρόεδρος
του Ριζαρείου Ιδρύματος
Νικόλαος Χούλης

Ο Πρόεδρος
του Δ.Σ. του Συνδέσμου
Φρίξος Πούρης

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ - ΔΩΡΕΕΣ**ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ**

– Ο Σπύρος Κολακές εις μνήμην του πατέρα του, του παππού του και της γιαγιάς του πρόσφερε για τις ανάγκες της εκκλησίας μας το ποσό των 300Ε.

– Η Φιλώ Ραγκούση εις μνήμην των γονέων της πρόσφερε το ποσό των 50 Ε.

Η Εκκλ. Επιτροπή ευχαριστεί.

ΒΙΤΣΑ

– Στις 30 Αυγούστου ετελέσθη το ετήσιο μνημόσυνο του Νεοπτόλεμου Βασδέκη στα Ιωάννινα. Τα παιδιά του Ευάγγελος και Μιχαήλ Βασδέκης εις μνήμην αυτού κατέθεσαν χρηματικό ποσό για τις ανάγκες του Ιερού Ναού Κοιμήσεως Θεοτόκου Κάτω Βίτσας.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή Κ. Βίτσας ευχαριστεί.

ΒΡΑΔΕΤΟ

– Η Φιλομήλα Ι. Δούκα, προσέφερε στην εκκλησία Βραδέτου τριάντα (30) ευρώ για τις ανάγκες της.

Η Εκκλ. Επιτροπή ευχαριστεί.

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ

– Ο Παύλος Εμμανουήλ καταθέτει στην ενορία Ελαφοτόπου 100 Ε στη

μνήμη της αγαπημένης του μητέρας Πιπίτσας.

– Για τις ανάγκες του Ι. Ν. Κοιμήσεως της Θεοτόκου και στη μνήμη Ιφιγένειας Ντούλη κατέθεσαν:

– Η οικογένεια Μενελάου Γκράτσου 250 ευρώ

– Η οικογένεια Αγαμέμνωνος Γκράτσου 250 ευρώ

– Η οικογένεια Φιλοποίμενος Γκράτσου 300 ευρώ.

– Η Λιάνα Γκράτσου στη μνήμη στρατηγού Αγαμέμνωνος Γκράτσου κατέθεσε το ποσό των 250 ευρώ για τις ανάγκες του Ι. Ν. Αγίου Νικολάου Ελαφοτόπου.

ΚΑΠΕΣΟΒΟ

– Οι οικογένειες Λίλης Ηγουμενίου και Κων/νου Ζαμπαλά κατέθεσαν στην Εκκλησιαστική Επιτροπή Καπεσόβου χρηματικό ποσό στη μνήμη Έλλης Π. Παπαγεωργίου.

Η Εκκλ. Επιτροπή ευχαριστεί.

ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙ

– Ο πολιτιστικός σύλλογος Μονοδενδρίου Αφοί Ριζάρη στη μνήμη του Άγγελου Κίτσου προσφέρει χρηματικό ποσό στο παρεκκλήσιο της Μεταμόρφωσης Σωτήρου Μονοδενδρίου.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ**ΕΥΡΩ 50**

Γκοδίμη Φρόσω
Παπατάνου-Τσουκανέλη Έλλη
Θεμελή Αλέκα

ΕΥΡΩ 30

Καρβούνης Κων/νος
Βλάχος Ιωάννης
Ντινούλης Βασίλης
Παπαμιχαήλ Θεοχάρης
Ράπτης Πλάτων

ΕΥΡΩ 20

Τσολάκη - Μπασαγάννη Μαρία
Ζώη Αριστούλα
Τσίλης Αριστομένης
Λάζου - Τσεργογιάννη Ναυσικά
Βακόλας Ελευθέριος
Ζαρόπουλος Ορέστης - Κων/νος
Βακόλα - Μελά Όλγα
Τζαμπούρα Δέσποινα
Παπακώστα Κλεονίκη
Ράγγα Καλλιόπη
Αθανασέλης Σωτήριος
Σπαθάκης Πέτρος
Μαμαλούκος Ανδρέας
Τολίδης Δημήτριος

ΕΥΡΩ 15

Ζώη Χρυσάνθη
Καρράς Νικόλαος
Ζαχαράκη Αργυρώ
Παπακώστας Μιχαήλ
Ζαρίδη Ελευθερία
Καμπλέτσας Οδυσσέας
Κουλάνης Ανέστης
Πανταζής Κων/νος
Τσινάβος Σπύρος
Πέσσα Αικατερίνη
Γεωργία Βασδέκη
Τόσκας Οδυσσέας
Τόσκας Γιώργος
Χατζοπούλου - Βαρδάκη Άννα
Δαλκαβούκης Γεώργιος
Κάτσουλα Κων/να
Δαρίτσης Βράνος του Δημητρ.
Μήγιος Απόστολος
Κικόπουλος Μενέλαος
Μαβίδης Πάρις
Μουσαφίρης Δημήτριος
Ζαχαρέας Ευστράτιος
Πανταζής Λάζαρος

**ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ
ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΜΑΣ**

– Η Αγόρου Άννη 50 ευρώ στη μνήμη Άγγελου Κίτσου.

– Οι Νιόβη και Νίκος Ρούσσο 80 ευρώ στη μνήμη Άγγελου Κίτσου.

– Η Γεωργία Τσάντη 200 ευρώ στη μνήμη Άγγελου Κίτσου.

– Στη μνήμη Ισμήνης Παπαχατζοπούλου η ανηψιά της 50 ευρώ.

– Η Ελένη Οικονόμου στη μνήμη του Θεόδωρου Σακελλαρίδη 50 ευρώ.

– Ο Χαρίσης Βασίλειος 20 ευρώ.

– Ο κ. Ανδρέας Μαμαλούκος 30 ευρώ, στη μνήμη της πεθεράς του Σοφίας Βούρη.

– Η κ. Αφροδίτη Μαμαλούκου Βούρη 40 ευρώ, στη μνήμη του θείου της Κων/νου Βαρζώκα.

– Η οικογένεια του αειμνήστου Χρήστου Ράπτη προσέφερε στη μνήμη του το ποσό των 300 ευρώ.

– Ο συνήθης ανώνυμος προσέφερε 350 ευρώ.

Το Δ.Σ. της ΙΛΕΖ ευχαριστεί θερμά.

**SCUOLA
ITALIANA**
ΙΤΑΛΙΚΑ-ΙΣΠΑΝΙΚΑ

Διεύθυνση σπουδών:
ΛΙΑΝΑ ΤΖΙΟΒΑ
Πλ. Πόργης 16 (αδιέξοδο - πίστεις ταξί)
Τηλ - fax: 2651 077188 email: yahoo@italmondo.gr

«ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ»

Ιδρυτής:
ΚΙΜΩΝ ΚΥΡΙΑΖΗΣ
ΕΤΟΣ 1978
★

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:

ΙΣΤΟΡΙΚΗ
ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ:

ΤΖΙΟΒΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ
ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ Ι.Λ.Ε.Ζ.

**Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ**

ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΣΤΑΘΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΒΑΡΖΩΚΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ
ΤΖΙΟΒΑΣ ΦΡΙΞΟΣ
ΤΣΑΟΥΣΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ
★

ΣΥΝΤΑΣΣΕΤΑΙ**ΑΠΟ ΤΟ Δ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ**

ΓΚΕΚΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟ
Πρόεδρος
ΝΤΙΝΑΛΕΞΗ ΑΠΟΣΤΟΛΟ
Α' Αντιπρόεδρος
ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΣΑΒΒΑ
Β' Αντιπρόεδρος
ΤΖΙΟΒΑ ΒΑΣΙΛΗ
Γεν. Γραμματέα
ΤΣΕΚΟΥΡΑ ΙΩΑΝΝΗ

Ταμία
ΚΥΡΙΑΖΗ ΚΑΛΛΥ
Μέλος
ΖΑΧΑΡΗ ΓΕΩΡΓΙΟ
Μέλος
Αριστίδην μέλη:
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ - ΔΟΥΒΛΗ ΕΛΕΝΗ
ΣΥΚΙΩΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

ΒΑΚΑΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΚΙΚΟΠΟΥΛΟΣ ΜΕΝΕΛΑΟΣ
ΜΕΡΤΖΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΡΕΜΟΥ-ΤΣΟΥΠΗ ΜΑΡΙΑ
ΣΚΟΥΡΤΗ ΕΛΕΝΗ
ΥΦΑΝΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

★

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ - ΕΙΣΦΟΡΕΣ

Περιοδικό «Το ΖΑΓΟΡΙ μας»

Σίνα 4 Ιωάννινα 454 44

και στο Μυροποταίο

ΚΑΛΛΥ ΚΥΡΙΑΖΗ

Λόρδου Βύρωνος 21

Τηλ. 26510 26266

Ιωάννινα 45444

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

Εσωτερικού 15 ΕΥΡΩ

Ευρώπης 40 ΕΥΡΩ

Εκτός Ευρώπης 50 \$ ΗΠΑ

ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΗ

ΡΟΥΛΑ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

★

Τυπογραφεία:

Μ. ΔΟΥΒΛΗ - Π. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

28ης Οκτωβρίου 41 (Στοά Καμπέρη)

Τηλ. 26510 20544 - 26510 27845

Ιωάννινα 454 44